फलफूलबालीको बीउ बिजन प्रमाणीकरण मापदण्ड, २०८३

प्रस्तावनाः बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ११ तथा बीउ बिजन नियमावली, २०८१ को नियम ९ र १० बमोजिम अनुमोदन, उन्मोचन वा दर्ता भई ऐनको दफा ११ तथा नियमावलीको नियम १० बमोजिम सूचित वा **पञ्जीकृत** हुने वानस्पतिक (vegetative) प्रसारण विधिबाट **पुनरुत्पादन** वा प्रसारण हुने फलफूल बालीको बीउ बिजनका किसिम वा जातको गुणस्तर नियन्त्रण तथा नियमन गरी कृषकसमक्ष गुणस्तरीय बोट तथा बिरुवाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्न आवश्यक भएकोले बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ५ को उपदफा (५.२) को कार्यान्वयन तथा दफा ८ को उपदफा (८.१) को खण्ड (८.१.२) को प्रयोजनका लागि सोही ऐनको दफा ५ को उपदफा (५.४) र उपदफा (५.७) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिले यो **फलफूल बालीको बीउ बिजन प्रमाणीकरण मापदण्ड**, **२०८३** स्वीकृत गरी लागू गरेको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः (१) यस मापदण्डको नाम **"फलफूलबालीको बीउ विजन प्रमाणीकरण मापदण्ड, २०८३"** रहेको छ।

(२) यो मापदण्ड राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागू हुनेछ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा,-

(क) **"आधिकारिक स्रोत"** भन्नाले माउ बोट वा प्रसारण सामाग्री उत्पादन गर्ने प्रयोजनका लागि जात सूचित तथा पञ्जीकरण गर्ने निकायबाट संरक्षण गरिएको बोट सम्झनु पर्दछ। यस शब्दले मापदण्डको दफा ७ बमोजिम पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको स्रोत बोटलाई समेत सम्झनु पर्दछ ।

(ख) **"आधिकारिक निकाय "** भन्नाले आधिकारिक स्रोत भएका निकाय वा नर्सरी सम्झनुपर्छ ।

(ग) **"ऐन"** भन्नाले बीउ बिजन ऐन, २०४५ सम्झनुपर्दछ ।

(घ) **"कार्यालय"** भन्नाले प्रदेशको कृषि सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय अन्तर्गतको जिल्ला स्थित कृषि हेर्ने कार्यालय सम्झनुपर्दछ ।

(ङ) **"केन्द्र"** भन्नाले बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र सम्झनुपर्दछ ।

(च) **"पतझड फलफूल"** भन्नाले वर्षको एक पटक पूर्ण रूपमा पातहरू झर्ने फलफूल तथा काष्ठफलको

समुह सम्झनुपर्दछ।

(छ) **"प्यार्किंग"** भन्नाले झ्याउ (**Sphagnum moss**), माटो, जुटको बोरा, पराल, कोकोपिट (**Cocopeat**), पोलिथिन सिट/डोरी, कोरुगेटेड बक्स (**Corrugated box**) वा अन्य यस्ता माध्यमको प्रयोग गरेर बिरूवा प्याकिङ गरिने प्रविधि/कार्य सम्झनुपर्दछ।

(ज) "**प्रदेश मन्त्रालय**" भन्नाले प्रदेश स्थित कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्दछ।

(झ) **"फलफूल बाली"** भन्नाले खानको लागि प्रयोग हुने नरम देखि कडा प्रकृतिका फल लाग्ने तथा वानस्पतिक (Vegetative) प्रसारण विधिबाट पुनरुत्पादन वा प्रसारण हुने वानस्पतिक प्रजातीलाई सम्झनुपर्दछ।

(ञ) "**नियामावली**" भन्नाले बीउ बिजन नियामावली, २०८१ सम्झनुपर्दछ ।

(ट) **"सरकारी फार्म केन्द्र"** भन्नाले कृषि विभाग, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् तथा प्रदेश अन्तर्गत सञ्चालन भैरहेका वा स्थापना हुने फलफूल बालीको बीउ, बिरुवा वा बिरूवा उत्पादन गर्ने सरकारी फार्म केन्द्र सम्झनुपर्दछ।

(ठ) "**प्रमाणीकरण पद्धति**" भन्नाले माउ बोट निर्धारण तथा प्रमाणीकरण, मूलवृत वा सायन प्राप्ति, लैङ्गिक वा अलैङ्गिक प्रसारण, उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री हेरचाह तथा संरक्षण, प्राविधिक परीक्षण, प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्ग प्रमाणीकरण निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, नियन्त्रण, र रेखदेखमा गर्ने पद्धतीलाई सम्झनुपर्दछ ।

(ड) **"प्रमाणीकरण निकाय"** भन्नाले बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ८.१.२ बमोजिम प्रमाणीकरण गर्ने केन्द्र तथा बीउ बिजन नियमावली, २०८१ को नियम १३ को उपनियम (२) बमोजिम समितिद्धारा तोकिएको प्रमाणीकरण निकाय लाई सम्झनुपर्दछ।

(ढ) "**बीउ बिजन निरीक्षक**" भन्नाले ऐनको दफा १६.१ बमोजिम योग्यता पुगी नियमावलीको नियम २६ बमोजिम अनुमति पत्र लिएका र यस मापदण्डको दफा ११ बमोजिम आधारभूत तालिम लिएका बीउ बिजन निरीक्षक भन्ने सम्झनुपर्दछ।

(ण) "**यथार्थसंकेत पत्र पद्धति**" भन्नाले माउ बोट निर्धारण तथा प्रमाणीकरण, मूलवृत वा सायन प्राप्ति, लैङ्गिक वा अलैङ्गिक प्रसारण, उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री हेरचाह तथा संरक्षण, प्राविधिक परीक्षण, प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्ग ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकको प्रत्यक्ष निगरानीमा नर्सरीधनीले आफ्नै व्यवस्थापनमा गरी गुणस्तरीयताको यकिन गर्ने पद्धतीलाई सम्झनुपर्दछ ।

(त) **"मन्त्रालय"** भन्नाले संघ सरकारको कृषि सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्दछ।

(थ) **"माउ बोट"** भन्नाले आधिकारिक स्रोतबाट बीउ, कटिङ्ग, हाँगा, सायन स्टिक (**Scion stick**), कोपिला (बड-**Bud**) र पूर्ण बिरुवा प्राप्त गरि तयार गरिएको माउ बोट तथा उन्नत बोट वा

प्रसारण सामाग्री तयार गर्न संरक्षण गरिएको उक्त माउ बोटलाई सम्झनुपर्दछ ।

(द) **"मूलवृत (रुटस्टक-Rootstock)"** भन्नाले कलमी बिरूवा तयार गर्दा प्रयोग हुने जरा तिरको भाग वा बिरुवा सम्झनुपर्दछ।

(ध) **"वानस्पतिक** (Vegetative) **प्रसारण विधि"** भन्नाले फलफूल बालीको वानस्पतिक भाग [कटिङ्ग (**Cutting**), गुटी (**Layering**), ग्राफ्टेड (**Grafted**), बडेड (**budded**), टिस्यु कल्चर (**Tissue culture**) आदि] बाट बिरूवा प्रसारण गर्ने सम्झनुपर्दछ।यो शव्दले सो प्रयोजनका लागि बीउबाट तयार गरिएको बेर्ना समेतलाई जनाउछ ।

(न) **"विषयगत केन्द्र"** भन्नाले मन्त्रालयको कृषि विभाग अन्तर्गत फलफूल बाली हेर्ने निकाय सम्झनुपर्दछ ।

(ऩ) **"विज्ञ टोली"** भन्नाले फलफूल बालीको माउ बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि विषयगत केन्द्रबाट गठन भएको बालीसँग सम्बन्धीत अनुसन्धान केन्द्र, बाली तथा रोग वा कीरा सँग सम्बन्धीत बिज्ञ, प्रमाणीकरण निकाय तथा विषयगत केन्द्रको प्रतिनिधि भएको समूह सम्झनुपर्दछ।

(प) **"सदाबहार फलफूल"** भन्नाले पूर्ण रूपमा एकै पटक पातहरू नझर्ने फलफूल तथा कष्ठाफलको समुह सम्झनुपर्दछ।

(फ) **"समिति"** भन्नाले बीउ विजन ऐनको दफा ३ बमोजिमको समिति सम्झनुपर्दछ।

(ब) **"सायन (Scion)"** भन्नाले कलमी बिरूवा तयार गर्दा मूलवृतमा जोडिने गुणस्तरीय माउ बोटबाट लिएको बिरूवाको माथिल्लो भाग सम्झनुपर्दछ।

(भ) **"सूचिकृत नर्सरी"** भन्नाले यस मापदण्डको दफा ५ बमोजिम जिल्ला स्थित कार्यालयमा दर्ता भएको सूचिकृत नर्सरी सम्झनुपर्दछ ।

(म) **"सुन्तलाजात फलफूल"** भन्नाले सुन्तला, जुनार, कागती, र भोगटे लगायत अमिलो बर्गका फलफूल सम्झनुपर्दछ।

परिच्छेद-२

गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्था

३. **बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण पद्धतिः**: (१) नियामावलीको नियम १० बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत हुने फलफूल बालीको बीउ बिजनको किसिम वा जातको गुणस्तर नियन्त्रण व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) प्रमाणीकरण पद्धति

(ख) यथार्थसंकेतपत्र पद्धति

(२) नियमावलीको नियम १० को उपनियम (१) को खण्ड (क) बमोजिम सूचित हुने नियम ९ को उपनियम (१) को खण्ड (क) र (च) बमोजिमका बीउ बिजनका किसिम वा जातको हकमा प्रमाणीकरण पद्धती वा यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धती मध्ये कुनै एक पद्धती अबलम्बन गरिनेछ ।

(३) नियमावलीको नियम १० को उपनियम (१) को खण्ड (ख) बमोजिम दर्ता भई पञ्जीकृत हुने नेपालमा विकास गरिएका अन्य बालीका बीउ बिजनका किसिम वा जातको हकमा यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धति अवलम्बन गरिनेछ।

४. प्रमाणीकरण पद्दतिः (१) यस पद्धतिमा माउ बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरण, मूलवृत वा सायन प्राप्ति, लैङ्गिक वा अलैङ्गिक प्रसारण, उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री हेरचाह तथा संरक्षण, प्राविधिक परीक्षण, प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्ग प्रमाणीकरण निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, नियन्त्रण, र रेखदेखमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

(२) नियमावलीको नियम १० को उपनियम (१) को खण्ड (क) बमोजिम सूचित हुने नियम ९ को उपनियम (१) को खण्ड (क) र (च) बमोजिमका फलफूल बालीको बीउ बिजनका किसिम वा जातको हकमा मात्र प्रमाणीकरण पद्धती लागू हुनेछ ।

(३) प्रमाणीकरण पद्धतीमा फलफूल बालीको बीउ बिजनको स्तर देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) माउ बोट :

(अ) माउ बोट आधिकारिक स्रोतबाट उत्पादन तथा प्रमाणीकरण भएको हुनुपर्नेछ ।

(आ) माउ बोटमा **अनुसूची १** बमोजिमका न्यूनतम मापदण्ड तथा आधारभूत पक्षहरू सुनिश्चित भएको हुनुपर्छ।

(इ) फलफूल बालीको माउ बोट उत्पादन गर्दा **अनुसूची २** मा तोकिएका रोग कीरा देखिएमा सोही अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

(ई) माउ बोट उत्पादन तथा सम्बर्द्धन गर्दा **अनुसूची २** मा तोकिएका भन्दा अन्य रोग कीरा देखिएमा उक्त रोग कीराको समयमै उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ र सोको अभिलेख समेत राख्नुपर्नेछ ।

(उ) प्रमाणीकरण भएको माउ बोटमा **अनुसूची ३** बमोजिम लेवलिङ्ग गरिएको हुनुपर्छ।

(ऊ) माउ बोट वा माउ बोटबाट निकालिएको सायनमा **अनुसूची ४** बमोजिमको टयाग उपलब्ध

गराउनुपर्नेछ।

(ख) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री :

(अ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण भएको माउ बोटबाट बनस्पतिक प्रसारणबाट उत्पादन भएको हुनुपर्नेछ।

(आ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत वा प्रमाणीकरण निकायले तोकेका ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ को उपनियम (१) बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकको प्रत्यक्ष निगरानीमा उत्पादन गर्नुपर्दछ।

(इ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री **अनुसूची ५** बमोजिमका आधरभूत पक्ष, न्यूनतम गुणस्तर तथा मापदण्ड सुनिश्चित भएको हुनुपर्छ।

(ई) यस खण्ड बमोजिम उत्पादन गरिने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीमा प्रयोग हुने मूल बृत तथा सायनको न्यूनतम गुणस्तर **अनुसूची १** मा तोकिए बमोजिम हुनुपर्छ ।

(उ) यस खण्ड बमोजिम प्रमाणीकरण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीमा **अनुसूची** ४ मा तोकिए बमोजिम ट्यागिंग गरिएको हुनुपर्छ ।

(ऊ) यस खण्ड बमोजिम प्रमाणीकरण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री बिक्री वितरण गर्दा **अनुसूची ३** बमोजिम लेवलिङ्ग गर्नुपर्नेछ ।

५. यथार्थसंकेतपत्र पद्धती: (१) यस पद्धतिमा माउ बोट निर्धारण तथा प्रमाणीकरण, मूलवृत वा सायन प्राप्ति, लैङ्गिक वा अलैङ्गिक प्रसारण, उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री हेरचाह तथा संरक्षण, प्राविधिक परीक्षण, प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्ग ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकको प्रत्यक्ष निगरानीमा नर्सरीधनीले आफ्नै व्यवस्थापनमा गरी गुणस्तरीयताको यकिन गर्नुपर्नेछ ।

(३) यथार्थसंकेतपत्र पद्धतीमा फलफूल बालीको बीउ बिजनको स्तर देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) माउ बोट :

(अ) माउ बोट आधिकारिक स्रोतबाट उत्पादन तथा प्रमाणीकरण भएको हुनुपर्नेछ ।

(आ) माउ बोटमा **अनुसूची १** बमोजिमका न्यूनतम मापदण्ड तथा आधारभूत पक्षहरू सुनिश्चित भएको हुनुपर्छ।

(इ) फलफूल बालीको माउ बोट उत्पादन गर्दा **अनुसूची २** मा तोकिएका रोग कीरा देखिएमा सोही अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

(ई) माउ बोट उत्पादन तथा सम्बर्द्धन गर्दा **अनुसूची २** मा तोकिएका भन्दा अन्य रोग कीरा देखिएमा उक्त रोग कीराको समयमै उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ र सोको अभिलेख समेत राख्नुपर्नेछ ।

(उ) प्रमाणीकरण भएको माउ बोटमा **अनुसूची ३** बमोजिम लेवलिङ्ग गरिएको हुनुपर्छ।

(ऊ) माउ बोट वा माउ बोटबाट निकालिएको सायनमा **अनुसूची** ४ बमोजिमको ट्याग उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

(ख) उन्नत (बोट वा प्रसारण सामाग्री):

(अ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण भएको माउ बोटबाट वानस्पतिक प्रसारणबाट उत्पादन भएको हुनुपर्नेछ।

(आ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत वा प्रमाणीकरण निकायले तोकेका ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकको प्रत्यक्ष निगरानीमा उत्पादन गर्नुपर्दछ।

(इ) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री **अनुसूची ५** बमोजिमका आधरभूत पक्ष, न्यूनतम गुणस्तर तथा मापदण्ड सुनिश्चित भएको हुनुपर्छ।

(ई) यस खण्ड बमोजिम उत्पादन गरिने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीमा प्रयोग हुने मूलवत तथा सायनको न्यूनतम गुणस्तर **अनुसूची १** मा तोकिए बमोजिम हुनुपर्छ ।

(उ) यस खण्ड बमोजिम प्रमाणीकरण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीमा **अनुसूची** ४ मा तोकिए बमोजिम ट्यागिंग गरिएको हुनुपर्छ ।

(ऊ) यस खण्ड बमोजिम प्रमाणीकरण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री बिक्री वितरण गर्दा **अनुसूची ३** बमोजिम लेवलिङ्ग गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद -३

<u>नर्सरीको सूचीकरण सम्बन्धी व्यवस्था</u>

<u>६. नर्सरी सूचीकृत हुनुपर्ने:</u> (१) यस मापदण्ड बमोजिम फलफूल बालीको प्रमाणीकरणका लागि नर्सरी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई कार्यालयमा सूचीकृत हुनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नर्सरी सूचिकृत हुनका लागि नर्सरी धनीले **अनुसूची ६** अनुसारको निवेदन कार्यालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन पेश गर्दा माउ बोट उत्पादन वा उन्नत बोट बिरूवा उत्पादन के गर्ने हो सोको स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरी निवेदन साथ पेश गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि कार्यालयले **अनुसूची ७** बमोजिमको चेक लिस्ट तथा आधारहरूमा रहेर स्थलगत अनुगमन गरी उपयुक्त देखिएमा सूचीकृत गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सूचीकृत गर्दा कार्यालयले अनिवार्य रूपमा **अनुसूची ८** बमोजिम नर्सरी सूचिकृत प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको सूचिकृत प्रमाणपत्रमा सूचिकृत नर्सरीको अनिवार्यरूपमा विशिष्ट पहिचान कोड (Unique Identity Code) हुनुपर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड (Unique Identity Code) प्रदान गर्दा सम्बन्धीत जिल्लाको **अनुसूची-९** मा उल्लेख भएबमोजिमको संक्षिप्त रूप तथा नर्सरीको सूचिकृत क्रमसंख्या उल्लेख गर्नुपर्नेछ।

(८) उपदफा (४) बमोजिम सूचिकृत हुन अनिवार्य रूपमा ऐनको दफा ११क. को उपदफा ११ क.१ तथा नियामावलीको नियम १६ बमोजिम बीउ बिजन बिक्री वितरण अनुमति पत्र लिनुपर्नेछ ।

(९) उपदफा (५) बमोजिम ऐनको दफा ११क. को उपदफा ११ क.१ तथा नियामावलीको नियम १६ बमोजिम बीउ बिजनको अनुमति पत्र नभएमा अनुमती पत्र प्राप्तिका लागि त्यस्ता नर्सरीको सूची कार्यालयले तयार गरी केन्द्रमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(१०) उपदफा (९) बमोजिम सूची प्राप्त भए पछि केन्द्रले अनुमति पत्र प्राप्तिका लागि नियमावलीको नियम १६ को उपनियम (१) बमोजिम तालिम प्रदान गर्नेछ ।

(११) उपदफा (८) बमोजिमको बीउ बिजन बिक्री वितरण अनुमति पत्र भएको यकिन भएपछि सम्बन्धीत कार्यालयले नर्सरी उपदफा (१) बमोजिम सूचीकृत गरी सोको जानकारी विषयगत केन्द्रमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

७. नर्सरीको प्राविधिक परीक्षण गर्नुपर्ने : (१) दफा ५ बमोजिम सूचिकृत हुने नर्सरीले बढीमा ३ वर्ष भित्रमा नियमावलीको नियम १३ को उपनियम (४) मा तोकिएको व्यक्तिबाट नर्सरीको प्राविधिक परीक्षण गराउनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम हुने प्राविधिक परीक्षणको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त तथा आधार,प्रक्रिया **अनुसूची १०** मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम हुने प्राविधिक परीक्षणका क्रममा **अनुसूची ११** बमोजिमको ढाँचामा उपलब्ध गराईएको सुझावको अनिवार्य रूपमा कार्यन्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमका सुझाव कार्यन्वयन नभएको वा कार्यन्वयन गर्न अग्रसरता नदेखाएको पाइएमा कार्यालयले सम्बन्धीत नर्सरीलाई सूचीबाट हटाउन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सूचीबाट हटाइएका नर्सरीको विवरण कार्यालयले अनिवार्य रूपमा विषयगत केन्द्रमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(६) उपदफा (४) बमोजिम सूचीबाट हटेका नर्सरी व्यवसायीले पुन: सूचिकृत हुन चाहेमा सोको मनासिव कारण सहित दफा ५ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी पुन: सूचिकृत हुन सक्नेछन ।

(७) फलफूल बाली विशेषको व्यावसायिकता र आवश्यकताको आधारमा विषयगत केन्द्रले प्राविधिक परिक्षण गर्ने समय सीमा तोक्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ४

प्रमाणीकरण प्रक्रिया

८. आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरण : (१) यस मापदण्ड लागू हुनु भन्दा अघि स्थापित स्रोत बोटको आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि विषयगत केन्द्रले राष्ट्रिय स्तरको पत्रिकामा सूचना आह्वान गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना प्रकाशन भएपछि आधिकारिक निकाय वा इच्छुक सरकारी फार्म केन्द्र तथा दफा ५ बमोजिम सूचिकृत भएका नर्सरीले आफूसँग रहेका आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि **अनुसूची १२** बमोजिमको निवेदन विषयगत केन्द्रमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन दिन सरकारी फार्म केन्द्र वा आधिकारिक निकाय वा सूचिकृत नर्सरीसँग कम्तीमा ५ वटा स्रोत बोट हुनुपर्नेछ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि विषयगत केन्द्रले बाली अनुसार बिज्ञ टोली पहिचान गरी बिज्ञ टोलीको समन्वय तथा सुझाव अनुसार बाली अनुसार स्रोत बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि बिज्ञ टोली परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम परिचालित बिज्ञ टोलीले **अनुसूची १३** बमोजिमका आधारमा निरीक्षण गरी **अनुसूची १४** बमोजिम आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरण गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरण गरेपश्चात उक्त स्रोत बोटको विशिष्ट पहिचान कोड (Unique Identity Code) प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम विशिष्ट पहिचान कोड (Unique Identity Code) प्रदान गर्दा आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि अनुरोध गर्ने निकायको अंग्रेजी नामको संक्षिप्त रूप (Capital Letter) र तथा स्रोत बोट (Source Tree) को S तथा उक्त स्रोत बोटको क्रम संख्या प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिमको विवरण पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको प्रत्येक स्रोत बोटमा बाली, जात विशिष्ट पहिचान कोड सहितको लेवल गरिएको हुनुपर्छ ।

(९) उपदफा (५) बमोजिम पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको आधिकारिक स्रोतको समेत दफा ८

बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी वार्षिक रूपमा प्रमाणीकरण गर्नुपर्नेछ ।

९. माउ बोट प्रमाणीकरण : (१) आधिकारिक निकाय, सरकारी फार्म केन्द्र तथा दफा ५ बमोजिम सूचिकृत भएका नर्सरीले दफा ७ बमोजिम पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको आधिकारिक स्रोत, आधिकारिक स्रोतबाट बीउ वा सायन प्राप्त गरी तयार गरेको माउ बोट तथा सायन वा मूलवृत उत्पादनका लागि लगाईएको सो माउ बोट प्रमाणीकरण गर्न सक्नेछन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्न इच्छुक आधिकारिक निकाय वा सरकारी फार्म केन्द्र वा वा सूचिकृत नर्सरीले प्रमाणीकरण प्रकियामा प्रमाणीकरण निकाय समक्ष तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धतीमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक समक्ष **अनुसूची १५** बमोजिमको पूर्वजानकारी फारम पेश गर्नुपर्नेछ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भए पश्चात प्रमाणीकरण निकाय वा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बममोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले आवेदक संस्था दफा ५ बमोजिम सूचिकृत भए नभएको, आधिकारिक निकाय भए नभएको, न्यूनतम माउ बोट संख्या तथा अन्य अवस्था विश्लेषण गरी निवेदन स्वीकृत गरी प्रमाणीकरण प्रक्रियामा समावेश गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम स्वीकृत भएको अवस्थामा सम्बन्धीत आवेदकले ऐनको दफा १७ क. १ बमोजिमको राजस्व प्रमाणीकरण गर्ने निकायमा वा ऐनको दफा १७ क. २ बमोजिम समितिले तोकेको शुल्क ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (२), (३) र (५) बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी दफा (४) बमोजीम स्वीकृत भएका आवेदकको माउ बोट प्रमाणीकरणका लागि प्रमाणीकरण निकायले प्रमाणीकरण निकाय वा सरकारी सेवामा कार्यरत रहेका ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ को उपनियम (१) बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक खटाउनेछ भने यथार्थसंकेतपत्र पद्धतिमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले आवेदकसँग समन्वय गरी निरीक्षण योजना बनाउन सक्नेछन् ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम तोकिएका बीउ बिजन निरीक्षकले **अनुसूची १६** बमोजिम निरीक्षण गुर्नुपर्नेछ।

(८) दफा (७) बमोजिमको निरीक्षण पश्चात बीउ बिजन निरीक्षकले **अनुसूची १७** बमोजिम प्रतिवेदन

तयार गरी एक एक प्रति प्रमाणीकरण निकाय, विषयगत केन्द्र र आवेदक नर्सरीलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

(९) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले दफा (८) बमोजिमको जारी गरेको निरीक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति निरीक्षण समाप्ति भएको १५ दिन भित्र प्रमाणीकरण निकायमा बुझाउनुपर्नेछ ।

(१०) दफा (७) बमोजिम निरीक्षण गर्दा **अनुसूची १** मा उल्लेखित शर्त तथा मापदण्ड पूरा गरेको अवस्था भएमा सायन वा मूलवृतका लागि लगाईएको माउ बोटमा माउ बोटको विशिष्ट पहिचान कोड लेवल गर्नुपर्नेछ ।

(११) उपदफा (१०) बमोजिमको विशिष्ट पहिचान कोड (Unique Identity Code) प्रदान गर्दा आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि अनुरोध गर्ने निकायको अंग्रेजी नामको संक्षिप्त रूप (Capital Letter) वा दफा ५ बमोजिम सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड तथा उक्त माउ बोटको क्रम संख्या उल्लेख गर्नुपर्नेछ।

(१२) यस दफा बमोजिम प्रमाणीकरण भएको माउ बोटबाट सायन वा मूलवृत प्राप्त गरी बिरूवा प्रसारणका लागि उपलब्ध गराउँदा अनिवार्य रूपमा अनुसूची ३ बमोजिम लेवलिङ्ग गर्नुपर्नेछ।

(१३) यस दफा बमोजिम प्रमाणीकरण गर्दा आधिकारिक स्रोत तथा सायन तथा मूलवृतका लागि लगाईएको माउ बोटको हकमा अनिवार्य रूपमा अनुमानित सायन संख्या वा मूलवृत संख्या, सायन वा मूलवृत लिने समय समेत उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

(१४) यस दफा बमोजिम पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको आधिकारिक स्रोत, तथा सायन वा मूलवृत लागि लगाईएको माउ बोटबाट उपदफा (१३) मा उल्लेख भएको अधिकतम सीमा भित्र रही लिएको सायन वा मूलवृतमा **अनुसूची** ४ बमोजिमको ट्याग लगाई व्यवसायिक रूपमा बिक्री वितरण गर्न सकिनेछ।

(१५) ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले आवेदक संस्थाले बिक्री वितरण गरेको सायन वा मूलवृत संख्या उपदफा (१३) मा तोकिएको सीमा भित्र भए नभएको समेत सालबसाली रूपमा निरीक्षण गर्नुपर्नेछ र आवेदक संस्थाले सायन वा मूलवृत बिक्रीको निस्सा तथा अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।

१०. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण : (१) सरकारी फार्मकेन्द्र तथा दफा ५ बमोजिम सूचिकृत

भएका नर्सरीले आफूसँग रहेका उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण गर्न सक्नेछन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्न इच्छुक निकायले प्रमाणीकरण पद्धतीमा प्रमाणीकरण निकायसमक्ष तथा यथार्थसंकेतपत्र पद्धतीमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक समक्ष **अनुसूची १५** बमोजिमको पूर्वजानकारी फारम पेश गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्न इच्छुक निकायसँग पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रको हकमा न्यूनतम १ रोपनी र तराई तथा भित्री मधेसको हकमा ३ कठ्ठा जमिन हुनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै व्यवस्था उल्लेख भएतापनि माउ बोट, कलमी वा बिजु गरेर न्यूनतम ७००० बेर्ना संख्या भएको सूचिकृत नर्सरीको मात्र प्रमाणीकरण गरिनेछ । तर, सरकारी निकायको हकमा प्रमाणीकरण गर्न वाधा पर्ने छैन ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम पूर्वजानकारी फारम प्राप्त भए पश्चात प्रमाणीकरण निकाय वा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले आवेदक संस्था दफा ५ बमोजिम सूचिकृत भए नभएको, न्यूनतम जमिन वा बेर्ना संख्या तथा अन्य अवस्था विश्लेषण गरी निवेदन स्वीकृत गरी प्रमाणीकरण प्रक्रियामा समावेश गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम स्वीकृत भएको अवस्थामा सम्बन्धीत आवेदकले ऐनको दफा १७ क. १ बमोजिमको राजस्व प्रमाणीकरण गर्ने निकायमा वा ऐनको दफा १७ क. २ बमोजिम समितिले तोकेको शुल्क ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (२), (३) र (६) बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी दफा (५) बमोजीम स्वीकृत भएका आवेदकको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको प्रमाणीकरणका लागि प्रमाणीकरण निकायले प्रमाणीकरण निकाय वा सरकारी सेवामा कार्यरत रहेका ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ को उपनियम (१) बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक खटाउनेछ भने यथार्थसंकेतपत्र पद्धतिमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले आवेदकसँग समन्वय गरी निरीक्षण योजना बनाउन सक्नेछन् ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम तोकिएका बीउ बिजन निरीक्षकले **अनुसूची १६** बमोजिम निरीक्षण गुर्नुपर्नेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको निरीक्षण पश्चात बीउ बिजन निरीक्षकले **अनुसूची १८** बमोजिम प्रतिवेदन तयार गरी एक एक प्रति प्रमाणीकरण निकाय, विषयगत केन्द्र र आवेदक नर्सरीलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

(१०) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले दफा (९) बमोजिमको जारी गरेको निरीक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति निरीक्षण समाप्ति भएको १५ दिन भित्र प्रमाणीकरण निकायमा बुझाउनुपर्नेछ ।

(११) दफा (८) बमोजिम निरीक्षण गर्दा **अनुसूची** ६ मा उल्लेखित शर्त तथा मापदण्ड पूरा गरेको अवस्था भएमा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीमा **अनुसूची** ४ बमोजिम ट्याग प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(१२) उपदफा (११) बमोजिम ट्यागिङ्ग भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री व्यवसायिक रूपमा बिक्री वितरण गर्दा **अनुसूची ३** बमोजिम लेवलिङ्ग गर्नुपर्नेछ।

११. निस्सा राख्नु पर्नेः (१) आधिकारिक निकायबाट अलैगिंक प्रसारण सामाग्री प्राप्त गरी माउ बोट स्थापना गरी प्रमाणीकरणको लागि दफा ८ को उपदफा (२) बमोजिम निवेदन दिने आवेदक संस्थाले माउ बोट प्रमाणीकरणका लागि आउने निरीक्षकलाई स्रोत बीउको स्तर यकिनगर्न आफूले अधिकारीक निकाय वा स्रोतबाट अलैगिंक प्रसारण सामाग्री खरिद गरेको वील, लगाइएको ट्याग जस्ता आवश्यक निस्सा वा प्रमाण देखाउनुपर्नेछ।

(२) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरणको लागि दफा ९ को उपदफा (२) बमोजिम निवेदन दिने आवेदक संस्थाले उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरणका लागि आउने निरीक्षकलाई स्रोत बीउको स्तर यकिनगर्न आफूले प्रयोग गरेको प्रमाणित माउ बोट उत्पादन गरेको सायन वा मूलवृत खरिद बिल, सायन वा मूलवृतमा लगाइएको ट्याग जस्ता आवश्यक निस्सा वा प्रमाण देखाउनुपर्नेछ।

(३) यदि आफ्नै प्रमाणित माउ बोट उत्पादन गरेको सायन वा मूलवृत प्रयोग गरी उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री उत्पादन गरेको भए माउ बोट प्रमाणीकरण गर्दा जारी भएको ट्याग प्रमाण देखाउनुपर्नेछ।

१२. लट नं कायम गर्नु पर्ने : (१) यस मापदण्डको दफा ४ तथा ५ बमोजिम प्रमाणिकरण भएको माउ बोट, माउ बोटबाट लिएको सायन वा मूलवृत तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको व्यवसायिक रूपमा कारोबार गर्दा लगाइने अनुसूची ४ बमोजिमको ट्यागमा **अनुसूची १९** बमोजिम निर्धारण गरिएको लट नं अनिवार्य रूपमा राख्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद -५
संस्थागत व्यवस्था

१३. बीउ बिजन निरीक्षक सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस मापदण्ड बमोजिम फलफूल बालीको गुणस्तर नियमन तथा प्रमाणीकरणका लागि ऐनको दफा १६.१ बमोजिम योग्यता पुगी नियामावलीको नियम २६ बमोजिम अनुमति पत्र लिएका बीउ बिजन निरीक्षक परिचालन गरिनेछ ।

(२) प्रमाणीकरण पद्धतीमा प्रमाणीकरण निकाय वा प्रमाणीकरण निकायले तोकेका ऐनको दफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ को उपनियम (१) बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक परिचालन गरिनेछ ।

(३) यथार्थसंकेतपत्र पद्धतीमा ऐनको दफा १६.१ तथा नियमावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षक परिचालन गरिनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम परिचालन हुने बीउ बिजन निरीक्षकलाई विषयगत केन्द्रले समितिसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा फलफूल बालीको गुणस्तर नियमनसँग सम्बन्धीत आधारभूत तालिम प्रदान गर्नुपर्नेछ।

१४. विषयगत केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार: मापदण्डमा उल्लिखित काम, कर्तव्यर अधिकारका अतिरिक्त विषयगत केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(१) यस मापदण्ड लागू गर्ने सम्बन्धमा समितिले प्रत्यायोजन गरेका प्रमाणीकरण लगायत अन्य कार्य गर्ने,

(२) सूचित वा पञ्जीकृत जातको आधिकारिक निकाय वा स्रोत केन्द्र तोक्ने,

(३) मापदण्डको कार्यन्वयनयोग्यता तथा ब्यापकता अभिवृद्धि गर्न फलफूल बालीको जात सूचित तथा पञ्जीकरण गर्ने, गराउने

(४) फलफूल बालीको स्थानीय जात पञ्जीकरण गर्ने, गराउने,

(५) मापदण्ड कार्यन्वयन गर्न सम्पर्क निकायको रूपमा कार्य गर्ने,

(६) मापदण्डमा सापेक्षिक सुधार, परिमार्जनका लागि समितिलाई सिफारीस गर्ने,

(७) माउ बोट, मूलवृत, सायन वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको गुणस्तर मापदण्ड समितिमा सिफारीस गर्ने,

(८) नर्सरी धनी सूचीकृत तथा अन्य कार्यका लागि विद्युतीय प्रणालीको विकास तथा सोको कार्यन्वयन गर्ने,

(९) स्रोत बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरण गर्न विज्ञ टोली गठन तथा परिचालन गर्ने,

(१०) अनुसूची २ मा परिभाषित गरिएका रोग कीराहरूको पहिचान तथा परीक्षणका लागि संस्थागत व्यवस्था तथा परीक्षण कार्य सुव्यवस्थित गर्ने,

(११) फलफूल बालीको उन्नत बोट बेर्नाको सहज उपलब्धता तथा उत्पादन सुनिश्चत गर्न वासलात निर्माण गर्ने,

(१२) समिति सँगको सहकार्य तथा समन्वयमा बीउ बिजन निरीक्षकलाई फलफूल बालीको गुणस्तर नियमन सम्बन्धी आधारभूत तालिम सञ्चालन गर्ने,

(१३) फलफूल बालीको माउ बोट तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको गुणस्तर नियमनका लागि निजी क्षेत्र, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने,

(१४) फलफूल बालीको माउ बोट तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको गुणस्तर नियमन तथा संस्थागत सुदृढीकरणका लागि समितिलाई राय उपलब्ध गराउने,

(१५) बीउ बिजन निरीक्षकको कार्य अनुगमन गरी तत्सम्बन्धमा समितिको सचिवालयलाई जानकारी गराउने,

(१६) फलफूलबाली अनुसार नर्सरी आचारसंहिता तयार गरी लागू गर्ने, गराउने,

(१७) मापदण्ड लागू गर्ने क्रममा देखिएका चुनौतीहरू र नियमन प्रक्रियालाई समय सापेक्ष बनाउन नर्सरी धनीहरूसंग पृष्ठपोषण गर्ने।

१५. सूचिकृत नर्सरी वा सरकारी फार्म केन्द्रको काम, कर्तव्यर अधिकार: यस मापदण्डको दफा ५ बमोजिम सूचिकृत नर्सरीको काम, कर्तव्यर अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(१) यस मापदण्डमा तोकिए बमोजिमको गुणस्तरको माउ बोट तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(२) नेपालमा पञ्जीकृत तथा सूचीकृत जातको मात्र व्यवसायिक रूपमा प्रसारण गर्नुपर्नेछ ।

(३) विषयगत केन्द्रले तोकेको मूलवृत तथा सायन मात्र प्रयोग गरी बिरूवाको प्रसारण गर्नुपर्नेछ ।

(४) बिरूवा प्रसारणमा प्रयोग गरेको मूलवृत वा सायन, प्राप्तिको स्रोतको पूर्ण विवरणको अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।

(५) नर्सरी व्यवसायीले **अनुसूची २०** बमोजिम अभिलेख राख्नुपर्नेछ र सो अभिलेखलाई कम्तीमा ५ वर्षसम्म सुरक्षित राख्नुपर्नेछ ।

(६) नर्सरीमा माउ बोट (मूलवृत वा सायन) को यस मापदण्ड अनुरूप लेवल राख्नुपर्नेछ ।

(७) माउ बोट रोग कीरा रहित राख्नुपर्नेछ । मापदण्डमा तोकिए बमोजिमका दैहिक रोग (systemic disease) को परीक्षण प्रत्येक वर्ष गरी सोको प्रतिवेदन सुरक्षित राख्नुपर्नेछ ।

(८) माउ बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण भएको हुनुपर्ने तथा सो कार्यमा बीउ बिजन निरीक्षकलाई आवश्यक सहयोग गर्नुपर्नेछ ।

(९) नर्सरी धनीहरूले बिक्री कक्षमा देखिने बिरुवाको बिक्री मूल्य सूची तयार गरी राख्नुपर्नेछ।

(१०) नर्सरी धनीले बाली, जात, परिमाण र मूल्य खुलाएर बील बिजक जारी गर्नुपर्नेछ ।

(११) यस मापदण्डमा तोकिए बमोजिको गुणस्तर तथा मापदण्ड बमोजिमको माउ बोट वा बेर्ना उत्पादन गर्नुपर्नेछ ।

(१२) यस मापदण्डमा निषेधित गरिएको दैहिक रोग (Systemic Disease) देखिएमा बीउ विजन निरीक्षक र स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरूको रोहवरमा संक्रमित बिरुवाहरू नष्ट गर्नुपर्नेछ।

(१३) नर्सरी दर्ता प्रमाण-पत्र र बिरुवा उत्पादन तथा बिक्री वितरणको अनुमति-पत्र वा सोको प्रतिलिपि, सूचिकृत नर्सरीको Unique Identity number बिक्री कक्ष (बिक्रि कक्ष नभएमा प्रष्ट देखिने ठाउमा) मा देखिने गरी राख्नुपर्नेछ।

(१४) बीउ/बिरुवाहरू राम्रोसँग प्याकिङ्ग गरेर तथा प्रष्टसँग बालीको किसिम र जात खुलेको संकेत/निस्सा राखेर मात्र बिक्री वितरण गर्नुपर्नेछ।

(१५) नर्सरी धनीले माउ बोट र बिरुवा उत्पादनको क्रममा नयाँ रोग, कीरा वा जैविक वा अजैविक महामारी भएमा गरेमा केन्द्र, कार्यालय वा स्थानीय सरकारलाई तुरुन्त खबर गर्नुपर्नेछ ।

(१६) बीउ विजन निरीक्षक तथा अन्य नियामक निकायले नर्सरी सम्बन्धी कुनै कागजात हेर्न वा सो कार्यको निरीक्षण गर्न चाहेमा सोको व्यवस्था मिलाउनु नर्सरी धनीको कर्तव्य हुनेछ ।

(१७) बीउ बिजन निरीक्षकले दिएको प्राविधिक सल्लाह र निर्देशन बमोजिम नर्सरीमा व्यवस्थापन कार्य नर्सरी धनीले गर्नुपर्नेछ।

(१८) नर्सरी धनीले अनिवार्य रूपमा हरियो पृष्ठभूमिमा सेतो अक्षरले लेखिएको **अनुसूची २१** मा तोकिए बमोजिम बोर्ड राख्नुपर्नेछ ।

(१९) बिरूवालाई उखेलेर खुल्ला जरा हुने गरी ढुवानी हुन नदिन उपयुक्त प्याकेजिङ्गको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

(२०) बिरूवा उत्पादनका साथसाथै प्याकिङ्ग, ढुवानी तथा ओसार पसारमा समेत बिरूवाको स्वास्थ्यमा कुनै नकारात्मक असर नपर्ने गरी सावधानी अपनाई गर्नुपर्नेछ साथै अनुसूची २२ बमोजिमको पैठारी जानकारी सहितको पत्र संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

(२१) विषयगत केन्द्रले लागू गरेको नर्सरी आचारसंहिताको पालना गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद - ६

विविध

१६.वासलात तयार गरिने: (१) विषयगत केन्द्रले उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री उत्पादनका लागि आवश्यक माउ बोट वा सायन वा मूलवृतको माग तथा आपूर्तिको प्रक्षेपणका लागि नर्सरी उत्पादकलाई जानकारी गराउनेछ।

(२) दफा ५ बमोजिम सूचिकृत नर्सरीलाई आवश्यक पर्ने माउ बोट, सायन वा मूलवृतको माग र आपूर्ति विवरणका आधारमा विषयगत केन्द्रले वासलात तयार गरी उपलब्ध गराउनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको विषयगत केन्द्रले तोकेको स्रोत केन्द्रबाट दफा ५ बमोजिम सूचिकृत नर्सरीले वासलात अनुसार माउ बोट, सायन वा मूलवृत विषयगत केन्द्रले निर्धारण गरेको समय सीमाभित्र लिनु वा दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम माउ बोट, सायन वा मूलवृतको आपूर्ति नगर्ने वा माग गरे बमोजिम माउ बोट सायन वा मूलवृत नउठाउने व्यक्ति वा संस्थालाई वासलात निर्माण प्रक्रियामा समावेश नगर्ने गरी विषयगत केन्द्रको सिफारीसमा समितिले आवश्यक निर्णय लिन सक्नेछ।

१७.**अन्तर प्रदेश प्रमाणीकरण गर्न सकिने**: (१) प्रमाणीकरण पद्धतिको हकमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले र यथार्थसंकेतपत्र पद्धतिको हकमा ऐनको दफा १६ बमोजिमको बीउ बिजन निरीक्षकले कुनै एक प्रदेशमा दफा ८ बमोजिम प्रमाणीकरण भएको माउ बोटबाट मूलवृत वा सायन प्राप्त गरी अर्को प्रदेशमा दफा ९ बमोजिम उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री उत्पादन गरेमा यस मापदण्डको प्रक्रिया अपनाई फलफूल बालीको गुणस्तर नियमन तथा प्रमाणीकरण गर्न सक्ने छ ।

१८. **मापदण्डको सीमा :** यस मापदण्डमा नियमावलीको नियम १० को उपनियम (१) को खण्ड (क) बमोजिम सूचित हुने रैथाने बाली र नियम १० को उपनियम (१) को खण्ड (क) तथा (ख) बमोजिम दर्ता भई सूचित तथा पञ्जीकृत हुने यौनिक (sexual) प्रसारण विधिबाट पुनर्उत्पादन हुने बीउ बिजनका किसिम वा जातको गुणस्तर नियमन तथा नियन्त्रण व्यवस्थालाई समेटिएको छैन ।

१९. **अनुगमन तथा निरीक्षणः** समिति, उपसिमितिहरू, मन्त्रालय, विभाग, केन्द्र तथा प्रदेश बीउ बिजन समिति, प्रदेश मन्त्रालय, मातहत निकाय तथा स्थानीय तहका निकायहरू समेत यस मापदण्ड लागू गर्न, गराउन तथा यस सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछन्।

२०. **समितिले निर्देशन दिन सक्ने** : (१) प्रमाणीकरण कार्यलाई थप व्यवस्थित बनाउन समितिले निर्देशन दिन सक्नेछ र प्रमाणीकरण निकाय वा तोकेको निकायले त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नुपर्नेछ ।

२१. **मापदण्डमा संशोधन**: (१) समितिले आवश्यकता अनुसार मापदण्डमा संशोधन वा परिमार्जन गर्न सक्नेछ।

२२. **गुनासो व्यवस्थापनः** (१) यस मापदण्डको नियमन प्रक्रियामा कुनै गुनासो भएमा सम्बन्धीत पक्षले समितिमा गुनासो गर्नसक्नेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (आ); दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (ई); दफा ५ को उपदफा (३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (आ); दफा ५ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (ई) तथा दफा ९ को उपदफा (१०) सँग सम्बन्धीत)

माउ बोटको न्यूनतम मापदण्ड र आधारभूत पक्षहरू

१. माउ बोटको आधारभूत पक्षहरूःतथा न्यूनतम मापदण्ड

(१) माउ बोट सुस्पष्ट रूपमा आधिकारिक स्रोतबाट लिएको हुनुपर्नेछ।

(२) माउ बोट जातीय रूपमा शुद्ध (True to the type) तथा आधिकारिक संस्थाबाट ल्याएको प्रमाण वा सुस्पष्ट रूपमा प्रमाणीकरण भएको हुनुपर्नेछ।

(३) प्रत्येक माउ बोटको रोग कीरा व्यवस्थापन, लिएको सायन वा मूलवृत संख्या, बीउ बिजन निरीक्षकको निरीक्षण मिति लगायतको पूर्ण अभिलेख वार्षिक रूपमा राखिएको हुनुपर्नेछ।

(४) माउ बोटबाट सायन लिनु भन्दा अगाडी कम्तीमा पनि २ वर्ष माउ बोटमा फल लागेको (2 years bearing) हुनुपर्नेछ।

(५) माउ बोटको निरीक्षणमा **अनुसूची २** मा परिभाषित व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग र कीराको प्रकोप १०% भन्दा कम भएको हुनुपर्नेछ।

(६) माउ बोटको निरीक्षणको क्रममा **अनुसूची २** मा उल्लेख गरिएका दैहिक रोगहरू मुक्त हुनुपर्नेछ र सोको वार्षिक रुपमा प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको हुनुपर्नेछ ।

(७) सुन्तालाजात फलफूलको हकमा माउ बोटलाई अनिवार्य रुपमा ४० मेशको जालिघर भित्र हुर्काईएको हुनुपर्नेछ ।

(८) माउ बोटलाई ब्लकमा लगाईएको हुनुपर्नेछ र एउटा ब्लकमा कम्तीमा ४ माउ बोट लगाईएको हुनुपर्नेछ तर यो मापदण्ड लागू हुनु भन्दा अघि स्थापना भएका माउ बोटमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन।

(९) ग्राफ्टेजमा माउ बोटको गुणस्तर अनुसूची ५ को दफा २ मा परिभाषित उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको गुणस्तर सरह नै हुनेछ ।

२. माउ बोटबाट लिएको सायनको आधारभूत पक्ष तथा न्यूनतम गुणस्तर

(१) सायन पहिचान तथा प्रमाणित भएको माउ बोटबाट लिएको हुनुपर्नेछ ।

(२) सायनमा स्वस्थ (Healthy), परिपक्व (Matured) तथा जिवित (Viable) कम्तीमा ३ वटा बड (Bud) हुनुपर्नेछ ।

(३) सायनको ओसार पसार तथा भण्डारण गर्दा बड (Bud) को जिवितपना कायम हुने गरी गर्नुपर्नेछ।

(४) बिक्री वितरण गरिने सायनमा अनुसूची २ बमोजिमको लेवल अनिवार्य रूपमा लगाउनु पर्नेछ ।

(५) सायनको बिक्री वितरण गर्दा अनुसूची ४ बमोजिम प्रदान गरिएको टयागको निस्सा, बिक्री बिल उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(६) माउ बोटबाट कलमी बिरुवा उत्पादनका लागि प्रयोग गरिने सायन लिदा सायनको न्यूनतम गुणस्तर देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

क्र.स.	**फलफूलको नाम**	**सायन लिने हाँगाको उमेर (महिना)**	**सायनको उपयुक्त मोटाई**	**कैफियत**
१	स्याउ, ओखर, चुच्चे ओखर, कागजी बदाम, किवीफल, खुर्पानी, नासपाती, आरू, आरूबखडा, हलुवाबेद	८ - १२	७-५.५ मि मि	प्रसारण गर्ने समयमा
२	सुन्तला, जुनार, कागती	६ - ९	७-५.५ मि मि	प्रसारण गर्ने समयमा
३	एभोकाडो, मेकाडेमिया नट	८ - १२	७-५.५ मि मि	प्रसारण गर्ने समयमा
४	आँप (इपिकोटायल ग्राफ्टिंग बाहेक)	३ - ८	७-५.५ मि मि	प्रसारण गर्ने समयमा

नोट: विषयगत केन्द्रले बाली अनुसार सायनको न्यूनतम गुणस्तर तोक्न तथा परिमार्जन गर्न सक्नेछ।

२. मूलवृतको आधारभूत पक्ष तथा न्यूनतम गुणस्तर

(१) विषयगत केन्द्रले तोकेको वा यस अनुसूचीमा उल्लिखित बालीहरू मूलवृतमा प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

(२) मूलवृत स्वस्थ बोटबाट तयार गर्नुपर्नेछ र जराहरूको सामान्य वृद्धि विकास भएको तथा स्वस्थ हुनुपर्नेछ।

(३) माउ बोटबाट कलमी बिरुवा उत्पादनका लागि प्रयोग गरिने मूलवृत लिदा मूलवृतको न्यूनतम गुणस्तर देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

क्र.स.	फलफूलको नाम	उपयुक्त मूलवृत (रुटस्टक) को नाम	मूलवृतको उमेर (वर्ष)	मूलवृतको उचाई (फिट)
१	स्याउ	एम ९, एम एम १०६ र १११	१-२	१.५-२.५
		ईडीमयल, क्रेब एप्पल	१-२	१-२
२	ओखर	स्थानीय हाडे ओखर, English Walnut	१-२	१-२
३	चुच्चे ओखर	चुच्चे ओखर	१-२	१-२
४	कागजी बदाम	हाडे कागजी बदाम (Hard shell), स्थानीय आरु	१-२	१-२
५	किवीफल	बीजु किवीफल, ब्रुनो, मन्टी	१-२	१-२
६	सुन्तला, जुनार, कागती	तीनपाते सुन्तला, सिट्रेन्ज (ट्रयोर, क्यारिजो)	१-२	१-२
७	एभोकाडो	मेक्सिकन, टोपा टोपा, रीड, स्थानीय वा बीजु	१-२	१-२
८	मेकाडेमिया नट	बीजु मेकाडेमिया नट	१-२	१-२
९	खुर्पानी	चिली (जंगली खुर्पानी), स्थानीय आरु	१-२	१-२
१०	नासपाती	मेल/मयल	१-२	१-२
११	आरू	स्थानीय आरू	१-२	१-२
१२	आरूबखडा	स्थानीय आरूबखडा	१-२	१-२
१३	हलुवाबेद	स्थानीय हलुवाबेद	१-२	१-२
१५	आँप	स्थानीय आँप	१-२	१-२
१६	अम्बा	स्थानीय तथा चाइनिज अम्बा	१-२	१-२

नोट: विषयगत केन्द्रले बाली अनुसार मूलवृत तथा सोको न्यूनतम गुणस्तर तोक्न तथा परिमार्जन गर्न सक्नेछ।

अनुसूची-२

(दफा ४ को उपदफा(३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (इ) र (ई); दफा ५ को उपदफा(३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (इ) र (ई) तथा दफा १४ को उपदफा(१०) सँग सम्बन्धीत)

माउ बोट तथा उन्नत बोट बेर्ना वा प्रसारण सामाग्रीमा रोगकीराको अवलोकन

क्र.स.	फलफूल वाली	रोग कीरा	नाम	पहिचान विधि	कैफियत	
१	**स्याउ**	**रोग**	स्याउको क्याङ्कर (Apple canker) *Botryosphaeria* spp./*Diplodia* spp./*Nectria* spp	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			सेतो धुले ढुसी रोग (Powdery Mildew) *Podosphaera leucotricha*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
		कीरा	भुवादार लाही (Wolly Aphid) Eriosoma lanigerum	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			कत्ले कीरा (San Jose Scale) *Comstockaspis perniciosa*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			जिजेना मथ (Zejena moth) *Zeuzera coffeae*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
२	**सुन्तालाजात (सुन्तला, जुनार र कागती)**	**रोग**	सीट्रस ग्रिनिंग (Citrus Greening/Huanglongbing) Candidatus *Liberibacter asiaticus*	PCR test	मुक्त हुनुपर्ने ।	*
			ट्रिस्टेजा भाईरस (Citrus Tristeza Virus)	ELISA परीक्षण	मुक्त हुनुपर्ने ।	
			कोत्रे रोग (Citrus Canker) *Xanthomonas citri* subsp. citri	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			जरा तथा फेद कुहिने रोग (Root and Collar Rot) *Phytophthora spp.*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			धुले ढुशी (Powdery Mildew) *Acrosporium tingitaninum*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
		कीरा	सीट्रस सिल्ला (Asian Citrus Psylla) *Diaphorina citri*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	

			हरियो पतेरो (Green Stink Bug)	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			विभिन्न कत्ले कीराहरु California Red Scale - *Aonidiella aurantii* Circular Black Scale - *Chrysomphalus aonidum* Cottony Cushion Scale - *Icerya purchasi*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
३	**किवीफल**	**रोग**	क्राउन गल (Crown Gall) *Agrobacterium tumefaciens*	Visual inspection	मुक्त हुनुपर्ने	
			जराको जुका (Root knot Nematode) *Meloidogyne* spp.	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
४	**एभोकाडो**	**रोग**	जरा कुहिने (Root rot) *Pythium spp/Phytophthora* spp.	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			फेद कुहिने (Basal rot) *Fusarium spp.*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			जुका (Nematode) *Helicotylenchus* spp.	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
		कीरा	डाँठको गवारो (Branch Borer) *Macrocopturus aguacatae*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
५	**ओखर र चुच्चे ओखर**	**रोग**	जरा तथा फेद कुहिने रोग (Root and crown rot) *Phytophthora* spp.	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
६	**आँप**	**रोग**	आँपको गुजुमुजे रोग (Mango Malformation) *Fusarium mangiferae*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
		कीरा	आँपको मुनामा गाँठा बनाउने कीरा (Mango shoot gall maker) *Aspylla cistellata*	Visual Inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
७	**केरा**	**रोग**	पात थोप्ले रोग (Sigatoga disease) *Mycosphaerella musicola/M. fijiensis*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			पानामा ओईलाउने (Fussarium wilt) *Fusarium oxysporum*	परीक्षण	मुक्त हुनुपर्ने ।	
		कीरा	केराको लाही (Banana Aphid) *Pentalonia nigronervosa*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	

८	**लिची**	**कीरा**	सुलसुले (Cereal Mite) *Tyrophagus putrescentiae*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			पात बटार्ने सुलसुले (Leaf Curl Mite) *Aceria litchii*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
९	**मेवा**	**रोग**	मेवाको रिङ्गस्पट भाइरस (Papaya ringspot virus-PRSV)	Visual inspection	मुक्त हुनुपर्ने ।	
		कीरा	सेतो झिँगा (Whitefly) *Bemisia tabaci*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			मिलिवग (Pink Hibiscus Mealybug) Maconellicoccus hirsutus	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
१०	**अम्बा**	**रोग**	अम्बाको ओइलाउने रोग (Guava wilt) *Fusarium oxysporum*	Visual inspection	मुक्त हुनुपर्ने	
		कीरा	मिलिवग (Pink Hibiscus Mealybug) Maconellicoccus hirsutus	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
११	**हलुवाबेद**	**रोग**	मिलिवग (Pink Hibiscus Mealybug) *Maconellicoccus hirsutus*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
१२	**आरू/कागजी बदाम**	**रोग**	आरूको पात बटारीने रोग (Peach Leaf Curl) *Taphrina deformans*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
			गुँद निस्किने (Gummosis) *Botryosphaeria dothidea*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
१३	**आरूबखडा**	**रोग**	आरूको पात बटारीने रोग (Peach Leaf Curl) *Taphrina deformans*	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	
१४	**सिउड़ी फल**	**कीरा**	मिलिवग (Striped mealybugs) *Ferrisia virgata* (Cockerell)	Visual inspection	व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	

अनुसूची-३

(दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (क)को उपखण्ड (उ); दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (ऊ); दफा ५ उपदफा (३) खण्ड (क)को उपखण्ड (उ); दफा ५ उपदफा (३) खण्ड (क) को उपखण्ड (उ); दफा ९ को उपदफा (१२) तथा दफा १० को उपदफा (१२) सँग सम्बन्धीत)

माउ बोट, माउ बोट सायन वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको बिक्रि वितरण गर्दा लगाउने लेवल

१. लेवल बनाउने सामग्री : कुनै मैन लगाएको सेतो बाक्लो कागज, बाक्लो कागजमा प्लाष्टिकले पानी नपस्ने गरी टम्म पारेर लपेटेको वा कपडा लगाएको कागज वा अलुमुनियम पाताको बलियो टिकाउ सामग्रीले बनेको हुनुपर्छ ।

२. आधिकारिक स्रोतबाट माउ बोट तयार गरी सो बिक्री वितरण गर्दा देहाय बमोजिम लेवल लगाउनुपर्नेछ ।

		माउ बोट	
○	**ट्याग नं** :	**बाली** :	**जात** :
	लट नं :	**माउ बोट तयार विधि** :	
	प्रयोग भएको मूलवृत :		

नोट : यो लेवल बिक्री वितरण गरिने प्रत्येक माउ बोटमा लगाउनुपर्नेछ साथै प्रमाणित भएको माउ बोटमा समेत लेवल गर्नुपर्नेछ ।

३. माउ बोटबाट सायन तयार गरी सोको बिक्री वितरण गर्दा सायनमा देहाय बमोजिम लेवल लगाउनुपर्छ।

		माउ बोट (सायन)	
○	**ट्याग नं** :	**बाली** :	**जात** :
	लट नं :	**सायनको उमेर** :	

नोट : यो लेवल प्रति बिक्रेतालाई एउटा हुने गरी प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

४. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री बिक्री वितरण गर्दा देहाय बमोजिम लेवल लगाउनु पर्छ।

उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री		
ट्याग नं :	**बाली** :	**जात** :
लट नं :	**प्रसारण विधि** :	

नोट : यो लेवल प्रति बिक्रेतालाई एउटा हुने गरी प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

अनुसूची-४

(दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (ऊ); दफा ४ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (उ); दफा ५ को उपदफा (३) को खण्ड (क) को उपखण्ड (ऊ); दफा ५ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (उ); दफा ९ को उपदफा (१४); दफा १० को उपदफा (११); दफा १२ को उपदफा (१); दफा १० को उपदफा (११) तथा दफा १२ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धीत)

माउ बोट तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको ट्यागको ढाँचा

१. **आकार** : ट्यागको लम्बाई १३.५ से.मी. र चौडाईः ८.५ से.मी. हुनेछ ।

२. **ट्याग बनाउने सामग्रीः** कुनै मैन लगाएको सेतो बाक्लो कागज, बाक्लो कागजमा प्लाष्टिकले पानी नपस्ने गरी टम्म पारेर लपेटेको वा कपडा लगाएको कागज वा अलुमुनियम पाताको बलियो टिकाउ सामग्रीले बनेको।

३. आधिकारिकस्रोतबाट माउ बोट तयार गरी बिक्री वितरण गर्दा सोको लटमा दिइने ट्यागको देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) **रङ र विवरणः** सेतो रङको पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको हुनुपर्नेछ ।

(क) प्रमाणीकरण पद्धती

माउ बोट

ट्याग नं :

बालीः ..... जात : .... जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....

लट नं : .... माउ बोटको प्रसारण बिधिःयौनिक वा वानस्पतिक लटमा भएका बिरूवा संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०% दैहिक रोगः नतोकिएको/नभएको

माउ बोटको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य ग्रफ्टेज भए प्रयोग भएको मुलवृत्तः ....

बिरूवाको उमेर न्यूनतम : बिरूवाको उचाई न्यूनतम : सायन भागको मोटाई न्यूनतम :

माउ बोट उत्पादक :

नामःः ....

ठेगना : ....

लोगो वा छाप : ....

उत्पादकको विशिष्ट पहिचान कोड : ....

बीउ बिजन निरीक्षक :

नाम : ....

अनुमति पत्र नं : ....

हस्ताक्षर : ....

नेपाल सरकार

कृषि, बन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

....

....

(ख) यथार्थसंकेतपत्र पद्धती

माउ बोट

ट्याग नं :

बाली: ..... जात : .... जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....

लट नं : .... माउ बोटको प्रसारण बिधि:यौनिक वा वानस्पतिक लटमा भएका बिरूवा संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०% दैहिक रोग: नतोकिएको/नभएको

माउ बोटको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य ग्रफ्टेज भए प्रयोग भएको मुलवृत्तः ....

बिरूवाको उमेर न्यूनतम : बिरूवाको उचाई न्यूनतम : सायन भागको मोटाई न्यूनतम :

बीउ बिजन निरीक्षक

नाम : ....

अनुमति पत्र नं : ....

हस्ताक्षर : ....

माउ बोट उत्पादक

नाम:: ....

ठेगना : ....

लोगो वा छाप : ....

उत्पादकको विशिष्ट पहिचान कोड : ....

४. माउ बोटबाट सायन लिई सायन बिक्री वितरण गर्दा सायनको लटमा दिइने ट्यागको देहाय बमोजिम हुनेछ।

(१) **रङ र विवरणः** सेतो रङको पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको हुनुपर्नेछ ।

(क) प्रमाणीकरण पद्धती

माउ वोट (सायन)

बाली : .... जात : .... जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....

माउ बोटको विशिष्ट पहिचान कोड नं : .... माउ बोटबाट लिन सक्ने अधिकतम सायन स्टिक : ....

लट नं : .... प्रमाणित गरेको सायन स्टिक संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०% दैहिक रोग: नतोकिएको/नभएको

माउ बोटको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य माउ बोटको उमेर :

सायनको उमेर : सायनको मोटाई :

माउ बोट उत्पादक :

नाम:: ....

ठेगना : ....

लोगो वा छाप : ....

बीउ बिजन निरीक्षक

नाम : ....

अनुमति पत्र नं : ....

हस्ताक्षर : ....

माउ बोट प्रमाणीकरण गर्ने :

नेपाल सरकार

कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

....

....

(ख) यथार्थसंकेत पत्र पद्धती

माउ बोट (सायन)

बाली : ....
जात : ....
जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....
माउ बोटको विशिष्ट पहिचान कोड नं : ....
माउ बोटबाट लिन सक्ने अधिकतम सायन स्टिक : ....
लट नं : ....
प्रमाणित गरेको सायन स्टिक संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०%
दैहिक रोग: नतोकिएको/नभएको
माउ बोटको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य
माउ बोटको उमेर :
सायनको उमेर :
सायनको मोटाई :

बीउ बिजन निरीक्षक

नाम : ....
अनुमति पत्र नं : ....
हस्ताक्षर : ....

माउ बोट उत्पादक :

नामः: ....
ठेगना : ....
लोगो वा छाप : ....
सूचिकृत नं

५. माउ बोटबाट बीउ वा सायन वा अन्य भाग प्रयोग गरी उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री तयार गरी बिक्री वितरण गर्दा देहाय बमोजिम ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

(१) **रङ र विवरणः** पहेलो रङको पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको हुनुपर्नेछ ।

(क) प्रमाणीकरण पद्धती

उन्नत बोट

ट्याग नं :

बालीः .....
जात : ....
जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....
लट नं : ....
माउ बोटको प्रसारण बिधिःयौनिक वा वानस्पतिक
लटमा भएका बिरूवा संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०%
दैहिक रोग: नतोकिएको/नभएको
बिरुवाको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य
ग्राफ्टेज भएमा प्रयोग भएको मुलवृत्तः ....
बिरूवाको उमेर न्यूनतम :
बिरूवाको उचाई न्यूनतम :
सायन भागको मोटाई न्यूनतम :

उन्नत बोट उत्पादक :

नामः: ....
ठेगना : ....
लोगो वा छाप : ....
नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड : ....

बीउ बिजन निरीक्षक

नाम : ....
अनुमति पत्र नं : ....
हस्ताक्षर : ....

प्रमाणीकरण गर्ने :

नेपाल सरकार
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय
....

(ख) यथार्थसंकेत पत्र पद्धती

उन्नत वोट

टयाग नं :

बालीः .....
जात : ....
जात सिफारिश गरिएको क्षेत्र : ....
लट नं : ....
माउ बोटको प्रसारण बिधि:यौनिक वा वानस्पतिक
लटमा भएका बिरूवा संख्या : ....

न्यूनतम गुणस्तर

व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग : अधिकतम १०%
दैहिक रोग: नतोकिएको/नभएको
बिरुवाको वृद्धि तथा ओजस : अति उत्तम वा राम्रो वा सामान्य
ग्राफ्टेज भएमा प्रयोग भएको मुलवृत्तः ....
बिरूवाको उमेर न्यूनतम :
बिरूवाको उचाई न्यूनतम :
सायन भागको मोटाई न्यूनतम :

बीउ बिजन निरीक्षक

नामः: ....
अनुमति पत्र नं : ....
हस्ताक्षर : ....

उन्नत बोट उत्पादक :

नाम : ....
ठेगना : ....
लोगो वा छाप : ....
नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड : ....

६. टयाग प्रदान गरिने: (१) यस अनुसूचीको दफा ३ बमोजिम प्रमाणित भएको माउ बोटमा प्रति माउ बोट १ वटा टयाग प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(२) यस अनुसूचीको दफा ४ बमोजिम प्रमाणित भएको माउ बोटबाट लिएको सायनमा प्रति ५० वटा सायन स्टीक बराबर १ वटा टयाग प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(३) यस अनुसूचीको दफा ५ बमोजिम प्रमाणित भएको उन्नत बोटमा देहाय बमोजिम टयाग प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(क) पोलीब्यागमा बिक्री वितरण गरिने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको हकमा प्रति २० बिरुवाको लागि १ वटा टयाग प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(ख) नाङ्गो जरा बेचिने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको हकमा हकमा प्रति ५० बिरुवाको लागि १ वटा टयाग हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ|

(ग) परागसेंचनको लागि प्रयोग हुने जात (Pollinizer) को हकमा प्रति ५ बिरुवाको लागि १ वटा टयाग प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

अनुसूची-५

(दफा ४ र ५ को उपदफा(३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (इ); दफा ५ को उपदफा(३) को खण्ड (ख) को उपखण्ड (इ) तथा दफा १० को उपदफा (११) सँग सम्बन्धीत)

<u>उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको न्यूनतम गुणस्तर, आधारभूत पक्षहरू</u>

१. आधारभूत पक्षहरू तथा न्यूनतम गुणस्तर

(१) प्रमाणीकरण भएको माउ बोटबाट सायन लिएको हुनुपर्नेछ ।

(२) माउ बोटमा प्रयोग भएको वा सायनको लागि जारी गरिएको ट्यागलाई सुरक्षित रुपमा राख्नुपर्नेछ |

(३) उन्नत बिरुवा उत्पादन गर्दा अनुसूची १ अनुसारको मूलवृतको प्रयोग गर्नुपर्नेछ र यसम विषयगत केन्द्रले समय सापेक्ष परिमार्जन गर्दै लानेछ |

(४) अनुसूची-२ मा तोकिएका दैहिक रोगको वार्षिक रुपमा परीक्षण गरेको हुनुपर्नेछ । प्रमाणीकरणको क्रममा दैहिक रोगको शंका लागेमा पुनः परीक्षण गर्न सहयोग गर्नुपर्नेछ |

(५) अनुसूची -२ मा उल्लेख भएको व्यवस्थापन गर्न सकिने रोग कीराको प्रकोप १० % भन्दा कम हुनुपर्नेछ|

(६) नर्सरी व्याडहरू घर बगैचा/व्यवसायिक बगैचा भन्दा अलग हुनुपर्नेछ ।

(७) सुन्तलाजात फलफूलको हकमा जालीघर भित्र हुर्काएको हुनुपर्नेछ |

(८) नर्सरीमा बिरुवा राख्दा ड्याङ वा हार मिलाएर राख्नुपर्नेछ | बाली तथा जात अनुसार फरक फरक ड्याङमा लगाउनु पर्नेछ । प्रत्येक ड्याङमा लेवल लगाएको हुनुपर्नेछ ।

(९) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री बिक्री वितरण गर्दा अनिवार्य रूपमा अनुसूची-३ बमोजिमको लेबल लगाउनु पर्नेछ |

(१०) सम्पूर्ण नर्सरी स्थलको प्रत्येक ड्याङको विवरण सहितको रेखाचित्र (Field layout) अद्यावधिक राख्नुपर्नेछ |

(११) बिरुवा उत्पादनको क्रममा गरिएका प्रत्येक गतिविधिहरूको पूर्णविवरणको अभिलेख राख्नुपर्नेछ|

(१२) निरीक्षणको क्रममा निरीक्षकले दिएका सल्लाह तथा सुझाबहरूलाई अनिवार्य रूपमा मान्नु पर्नेछ तथा निरीक्षकले दिएको प्रतिवेदन सुरक्षित रुपमा राख्नुपर्नेछ |

२. कलमी तरिकाबाट उत्पादन भएका उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री को मापदण्ड

क्र. स.	फलफूलको नाम	उपयुक्त वानस्पतिक प्रसारण विधि	कलमी गरे/ बीउ रोपेपछि बिरुवाको उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)	कलमी गरिएको भाग भन्दा माथि बिरुवाको न्यूनतम मोटाई (मी मी)	कैफियत
१	स्याउ	ग्राफ्टिंग	१ – २	२– ३	>१०	
२	दाँते ओखर	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २	>१२	
३	चुच्चे ओखर	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २	>११	
४	किवीफल	ग्राफ्टिंग	१ – २	१ – २	>१०	
५	सुन्तला	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २.५	> ५	
६	जुनार	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २.५	> ५	
७	कागती	ग्राफ्टिंग	१ – २	१ – १.५	> ५	
८	एभोकाडो	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – ३	> १०	
९	कागजी बदाम	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ –२	> ११	
१०	मेकाडेमिया नट	ग्राफ्टिंग	१ – २	१–२	> १०	
११	खुर्पानी	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५–२	>१०	
१२	नासपाती	ग्राफ्टिंग	१ – २	२ – ३	>१०	
१३	आरू	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २	>१०	
१४	आरूबखडा	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २	>१०	
१५	हलुवाबेद	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ – २	>१०	
१६	सिउड़ी फल	कटिंग	१ – १.५	१ – १.५		
१७	आँप	ग्राफ्टिंग	१ – २	१.५ –२	>१०	
१८	केरा	कोथा (तरबारे) छुटयाउने	१-१.५ महिना	१ – २	-	>२ महिना जर्खर्याएको
१९	भुइँ कटहर	सकर्स छुट्याएको		१ – २		> १ हसा जरखर्याए को
२०	लिची	लेयरिंग	१ – २	१.५ – २	>१२	
२१	अम्बा	लेयरिंग	१ – २	१.५ –२	>१२	
		माउन्डीङ	६ महिना	१ – १.५		
		ग्राफ्टिंग	करिब १	१ – १.५	> १०	

अनुसूची-६

(दफा ६ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धीत)

<u>नर्सरी सूचिकृत हुने निवेदन</u>

श्रीमान् प्रमुखज्यू, मितिः ..../...../.....

.....................(जिल्ला स्थित कृषि हेर्ने कार्यालय) ।

....(ठेगाना)

महोदय,

प्रस्तुत विषयमा म/हामी फलफूल बालीको प्रमाणीकरण गरी माउ बोट, सायन तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री फलफूल बालीको प्रमाणीकरण मापदण्ड, २०८३ अनुरूप उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्न इच्छुक भएको हुँदा सो मापदण्डको दफा ५ को उपदफा (२) बमोजिम नर्सरी सूचिकृत गरी पाउँ भनी यो देहायको विवरण सहित यो निवेदन पेश गरेको छु/छौं ।

निवेदक

दस्तखत :

प्रोपराइटरको नाम:

नर्सरीको नाम :

सम्पर्क नं / मोवाइल नं :

ठेगना :

तपसिल

नर्सरी सम्बन्धी विवरण

१. नर्सरीको सामान्य जानकारी

विवरण	
नर्सरीको नामः	
स्वामित्व भएको व्यक्ति/संस्थाः	
ठेगानाः	
सम्पर्क व्यक्तिः	

सम्पर्क नं :	
उचाई र GPS निर्देशांकः	
नर्सरी स्थापना वर्ष :	
कुल नर्सरी क्षेत्र:	

२. नर्सरीको कानुनी अवस्था

विवरण	**अवस्था**
नर्सरी दर्ता नं, दर्ता गर्ने निकाय तथा मिति	
नर्सरी नवीकरणको अवस्था	
बीउ व्यवसाय अनुमति पत्र नं	
बीउ व्यवसाय अनुमति पत्रको नवीकरणको अवस्था	
PAN वा भ्याट नं	

३. नर्सरीको पूर्वाधार अवस्था

विवरण	**अवस्था**
जमिन (आफ्नो वा भाडामा खुलाउने, आफ्नो भए लालपूर्जाको प्रतिलिपी वा भाडामा भए सम्झौता राख्ने) तथा सोको GPS विवरण	
सिँचाई तथा निकासको सुविधा	
Shade house, net house, hardening areas, media preparation area को विवरण	

४. माउ बोट तथा सोको स्रोत सम्बन्धी विवरण

विवरण	**अवस्था**
माउ बोट भएको बालीहरू	

बाली अनुसार माउ बोट संख्या	
माउ बोट संरक्षणका लागि संरचनाको विवरण	
माउ बोटको स्रोत	
ब्लकमा भए नभएको	
माउ बोटको लट नं	
बाली अनुसार वार्षिक माउ बोट उत्पादन क्षमता	

५. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री

विवरण	**अवस्था**
प्रसारण विधि	
बीउ/सायनको स्रोत	
सायनको लट नं	
प्रयोग भएको मूलवृत	
मूलवृतको स्रोत	
बाली अनुसार वार्षिक उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री उत्पादन क्षमता	
बाली अनुसार सरदर सफलता दर	
बिरूवाको प्रसारणमा संलग्न दक्ष तथा अर्ध दक्ष जनशक्ति (संख्या, शैक्षिक योग्यता, तालिम तथा अनुभव खुल्ने गरी उल्लेख गर्ने)	
प्रयोग भएको वा हुने मिडियाको विवरण	

६. अभिलेख

विवरण	अवस्था
माउ बोट प्राप्ति तथा स्रोतको अभिलेख भए/नभएको	
प्रसारण विधि (तरीका, समय, सायन वा मूलवृत)को अभिलेख राखे नराखेको	
निरीक्षण तथा प्राविधिक परीक्षणको अभिलेख राख्ने गरे/नगरेको	
देखापरेका रोग कीरा तथा सोको व्यवस्थापन अभिलेख राख्ने गरे/नगरेको	
बिक्री अभिलेख राख्ने गरे/नगरेको	

नर्सरी धनीको नाम र दस्तखत :

	दुवै औंलाको सहिछाप	
दस्तखतः नाम थरः सम्पर्क नम्बरः	दायाँ	बायाँ

अनुसूची-७

(दफा ६ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धीत)

<u>नर्सरी सूचीकरण चेकलिस्ट तथा आधार</u>

१. नर्सरीको कानुनी अवस्था (२०)

आधार	**अवस्था**	**प्राप्ताङ्क**
बीउ व्यवसाय अनुमति लिएको (२०)		
PAN वा भ्याट नंमा समेत दर्ता भएको (१५)		
कम्तीमा नर्सरी आधिकारिक निकायमा दर्ता भएको **(१०)***		

* अनिवार्य शर्त

२. नर्सरीको पूर्वाधार अवस्था (२०)

विवरण	**अवस्था**	**प्राप्ताङ्क**
मापदण्डमा तोकिए बमोजिम जमिन आफ्नो वा भाडामा भएको (१०)		
जमिनमा सिँचाई तथा निकासको सुविधा यथोचित भएको (१५)		
माथिका साथै Shade house, net house, hardening areas, media preparation area जस्ता आधारभूत पूर्वाधार भएको (२०)		

३. माउ बोट तथा सोको स्रोत सम्बन्धी विवरण (२०)

विवरण	**अवस्था**	**प्राप्ताङ्क**
आफ्नै माउ बोट भएको र ब्लकमा लगाईएको (२०)		

आधिकारिक निकायबाट माउ बोट ल्याउने गरिएको र सोको निस्सा देखाएको (१५)		
आफ्नै माउ बोट नभएको, निकायबाट समेत ल्याउने गरेको तर स्थलगत अनुगमनको क्रममा उक्त कार्य गर्न उत्सुक रहेको (१०)		

४. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री (१५)

विवरण	**अवस्था**	**प्रासाङ्क**
प्रयोग भएको सायनको स्रोत यकिन गर्न सकिने (सकिने भए ५ नसकिने भए ०)		
प्रयोग भएको मूलवृत मापदण्ड तथा विषयगत केन्द्रले तोके बमोजिम रहेको (भएको भए ५, नभएको भए ०)		
सरदर सफलता दर (कम्तीमा ५०% भए ५, सो भन्दा कम भए ०)		

५. उत्पादन क्षमता (१०)

विवरण	**अवस्था**	**प्रासाङ्क**
माउ बोट वा उन्नत बोट तथा प्रसारण सामाग्री समेत गरी वार्षिक ७००० भन्दा बढी भए (१०)		

माउ बोट वा उन्नत बोट तथा प्रसारण सामाग्री समेत गरी वार्षिक ७००० भन्दा कम भए (०)		

६. अभिलेख (१५)

विवरण	**अवस्था**	**प्राप्ताङ्क**
सम्पूर्ण अभिलेख (माउ बोट, प्रसारण विधि, निरीक्षण अभिलेख, रोगकीरा व्यवस्थापन तथा बिक्री) राख्ने गरेको (१५)		
आंशिक अभिलेख (माउ बोट तथा बिक्री) राख्ने गरेको (१०)		
अभिलेख नराखेको (०)		

नोट : यस मापदण्ड बमोजिम नर्सरी सूचिकरण हुन अनिवार्य शर्त तथा अवस्था सहित कम्तीमा ४० (चालीस) पूर्णाङ्क ल्याउनुपर्नेछ ।

स्थलगत अनुगमनमा संलग्न प्राविधिकको नाम र दस्तखत :

दस्तखतः नाम थरः कार्यालय: सम्पर्क नम्बरः

अनुसूची-८

(दफा ६ को उपदफा (५) सँग सम्बन्धीत)

<u>नर्सरी सूचिकरण प्रमाणपत्र</u>

प्रोपराइटर वा व्यवस्थापकको हालासालै खिचिएको पासपोर्ट साइजको रङ्गीन फोटो

प्रदेश सरकार

.... मन्त्रालय,

.....प्रदेश

....(जिल्ला स्थित कृषि हेर्ने कार्यालय)

....

नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोडः:

जारी मिति :

<u>नर्सरी सूचीकरण प्रमाण पत्र</u>

श्री...

....

महाशय,

तपाईलाई यस .... को मिति .... को निर्णयानुसार फलफूल बालीको प्रमाणीकरण गर्ने प्रयोजनार्थ **"फलफूल बीउ बिजन प्रमाणीकरण मापदण्ड, २०८३"**को दफा ५ को उपदफा (५) बमोजिम सूचीकरण गरी यो सूचीकरण प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ ।

नर्सरीको नाम र ठेगानाः
प्रोप्राईटरको नाम:
पान (PAN) नं:
नर्सरी सूचीकरणको प्रयोजन : फलफूल बीउ बिजन उत्पादन तथा प्रमाणीकरण

....
प्रमुख

अनुसूची-९

(दफा ६ को उपदफा (७) सँग सम्बन्धीत)

सूचिकृत नर्सरीको पहिचान संख्या दिने कोड

प्रदेश	जिल्ला	विशिष्ट कोड	जिल्ला	विशिष्ट कोड	जिल्ला	विशिष्ट कोड
कोशी	भोजपुर	BHP	पाँचथर	PNC	मोरङ	MRG
	धनकुटा	DHK	संखुवासभा	SKB	ओखलढुंगा	OKD
	इलाम	ILM	सोलुखुम्बु	SOL	तेह्रथुम	TEH
	झापा	JHP	सुनसरी	SUR	उदयपुर	UDP
	खोटाङ	KHT	ताप्लेजुङ	TPJ		
मधेश	बारा	BAR	रौतहट	RTH	पर्सा	PRS
	धनुषा	DSH	सप्तरी	STR	सिरहा	SHA
	महोत्तरी	MHT	सर्लाही	SAR		
बागमती	भक्तपुर	BKT	मकवानपुर	MKW	काभ्रेपलाञ्चोक	KVK
	चितवन	CTW	नुवाकोट	NWK	सिन्धुपाल्चोक	SNP
	धादिङ	DHD	रामेछाप	RMC	काठमाडौं	KTM
	दोलखा	DLK	रसुवा	RAS	सिन्धुली	SIN
	ललितपुर	LAL				
गण्डकी	बाग्लुङ	BGL	म्याग्दी	MYG	मनाङ	MNG
	गोरखा	GRK	नवलपुर	NWE	मुस्ताङ	MST
	कास्की	KSK	पर्वत	PRB	तनहुँ	TNH
	लमजुङ	LMJ	स्याङ्जा	SYA		
लुम्बिनी	अर्घाखाँची	AGK	कपिलवस्तु	KPV	पूर्वी रुकुम	RKE
	बाँके	BNK	परासी	NWW	गुल्मी	GLM
	बर्दिया	BDR	पाल्पा	PLP	रोल्पा	ROL
	दाङ	DNG	प्युठान	PYT	रुपन्देही	RPD
कर्णाली	दैलेख	DIH	कालिकोट	KKT	जुम्ला	JML
	डोल्पा	DOL	मुगु	MGU	रुकुम पश्चिम	RKW
	हुम्ला	HML	सल्यान	SLN	सुर्खेत	SKT
	जाजरकोट	JKT				
सुदुरपश्चिम	अछाम	ACM	दार्चुला	DRL	बाजुरा	BJR
	बैतडी	BTD	डोटी	DTI	डडेल्धुरा	DLA
	बझाङ	BJG	कैलाली	KAI	कञ्चनपुर	KNP

अनुसूची-१०

(दफा ७ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धीत)

प्राविधिक परीक्षणको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त तथा आधार,प्रक्रिया

१. नर्सरीको सामान्य जानकारी

विवरण	
नर्सरीको नामः	
स्वामित्व भएको व्यक्ति/संस्थाः	
ठेगानाः	
सम्पर्क व्यक्तिः	
सम्पर्क नं :	
उचाई र GPS निर्देशांकः	
नर्सरीको विशिष्ट पहिचान नं :	
नर्सरी स्थापना वर्ष:	
नर्सरी सूचिकृत भएको वर्ष :	
कुल नर्सरी क्षेत्र:	

२. प्राविधिक परीक्षणको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त तथा आधार : प्राविधिक परीक्षणको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त तथा आधार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्थाः

क्र सं	**आधार**	**मार्गनिर्देशक सिद्धान्त**	**अवस्था**	**आधारको वर्गीकरण**
१	व्यवसाय दर्ता तथा बीउ बिजन बिक्री वितरण अनुमति पत्र	व्यवसाय दर्ता तथा बीउ बिजन बिक्री वितरण अनुमति पत्र बिक्रि कक्ष वा देखिने ठाउमा राख्नुपर्ने		CNC

	बिक्रि कक्ष वा देखिने ठाउमा राखे नराखेको			
२	व्यवसाय नवीकरण	प्रचलित कानून अनुसार नवीकरण भएको हुनुपर्ने		MNC
३	बीउ बिजन बिक्री वितरण अनुमति पत्र नवीकरण	बीउ बिजन ऐन तथा नियामावली बमोजीम नवीकरण भएको हुनुपर्ने		CNC

(२) नर्सरीको आधारभूत तथा प्राविधिक पक्षः

क्र सं	**आधार**	**मार्गनिर्देशक सिद्धान्त**	**अवस्था**	**आधारको वर्गीकरण**
१	पूर्वाधारको अवस्था	सिँचाई तथा निकासको राम्रो व्यवस्था भएको हुनुपर्ने आवश्यक्ता अनुसार shade house, net house, hardening areas, media preparation area हुनुपर्ने		GNC
२	जमिनको अवस्था तथा उपयुक्तता	आफ्नै वा भाडामा लिएको हुनुपर्ने, बार बन्देज गरिएको हुनुपर्ने, मलिलो तथा पानी नजम्ने हुनुपर्ने		GNC
३	नर्सरीको आधारभूत पक्ष	✓ नर्सरीको बोर्ड मापदण्ड बमोजिम राखिएको हुनुपर्ने, ✓ बाली तथा जात अनुसार अलग अलग ब्लक गरिएको हुनुपर्ने ✓ बाली तथा जात अनुसार लेवलिङ्ग गरिएको हुनुपर्ने		MNC

		✓ दक्ष जनशक्ति भएको हुनुपर्ने		

(३) माउ बोट तथा माउ बोटको हेरचाहः

क सं	आधार	मार्गनिर्देशक सिद्धान्त	अवस्था	आधारको वर्गीकरण
१	पहिचान तथा प्रमाणीकरण	माउ बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको हुनुपर्ने वा आधिकारिक स्रोतबाट ल्याएको हुनुपर्ने ।		CNC
२	संरचना विकास	माउ बोटको संरक्षणका लागि उपयुक्त संरचना विकास गरेको हुनुपर्ने ।		CNC
३	माउ बोट ब्लक	माउ बोटलाई ब्लकमा राखिएको, घर बगैंचा वा व्यवसायिक बगैंचा भन्दा टाढा हुनुपर्ने ।		MNC
४	वृद्धि तथा ओजस	माउ बोटको वृद्धि तथा विकास मान्य सीमा भित्र रेहको हुनुपर्ने ।		CNC
५	रोग कीरा	माउ बोटमा अनुसूची २ मा तोकिएको रोग कीराको संक्रमण १०% भन्दा कम हुनुपर्ने ।		MNC
६	दैहिक रोग	✓ मापदण्डको अनुसूची २ मा तोकिएको दैहिक रोग नभएको हुनुपर्ने, ✓ परीक्षण प्रत्येक वर्ष भएको हुनुपर्ने		CNC

७	लेवलिङ्ग तथा ट्यागिंग	✓ पहिचान भएको माउ बोटमा अनुसूची ३ बमोजिम लेवलिङ्ग भएको हुनुपर्नेछ । ✓ माउ बोट तथा सायन बिक्री वितरण गर्दा अनुसूची ४ बमोजिम ट्यागिंग भएको हुनुपर्ने ।		CNC
८	सायन बिक्री तथा उपयोग	सायन बिक्री तथा उपयोग तोकिएको अधिकतम सीमा भित्र हुनुपर्नेछ		CNC

(४) उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री तथा सोको हेरचाहः

क सं	आधार	मार्गनिर्देशक सिद्धान्त	अवस्था	आधारको वर्गीकरण
१	आधिकारिकस्रोत	✓ पहिचान तथा प्रमाणीकरण भएको माउ बोट सायन लिएको हुनुपर्ने । ✓ अनूसूची १ मा तोकिए बमोजिमको मूलवृत प्रयोग गरिएको हुनुपर्ने ।		CNC
२	स्रोत यकिन	सायन वा मूलवृतमा भएको ट्याग सुरक्षीत राखिएको हुनुपर्नेछ ।		MNC
३	मिडिया तथा मिडियाको गुणस्तर	✓ मिडियाको Texture loose & friable, उपयुक्त निकास तथा पानी सञ्चय गर्ने क्षमता भएको हुनुपर्नेछ । ✓ मिडियाले स्वस्थ जराको बिकासमा सहयोग गर्नुको		GNC

		साथै रोग कीराको सक्रमणलाई कम गर्नुपर्नेछ।		
४	बिरूवाको गुणस्तर	अनुसूची ५ मा तोकिएको गुणस्तर भएको हुनुपर्ने ।		CNC
५	रोग कीरा	✓ उन्नत बोटमा अनुसूची २ मा तोकिएको रोग कीराको संक्रमण १०% भन्दा कम हुनुपर्ने ।		MNC
६	लेवलिङ्ग तथा ट्यागिंग	✓ उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री मा अनुसूची ३ बमोजिम लेवल हुनुपर्ने । ✓ बाली तथा जात अनुसार अलग अलग रूपमा लेवल सहित राखिएको हुनुपर्नेछ। ✓ उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री ट्यागिङ्ग गरी बिक्री वितरण गरेको हुनुपर्नेछ ।		CNC

(५) अभिलेख व्यवस्थापन

क स	**आधार**	**मार्गनिर्देशक सिद्धान्त**	**अवस्था**	**आधारको वर्गीकरण**
१	स्रोतको अभिलेख	माउ बोट खरिदको अभिलेख राख्नुपर्नेछ।		CNC
२	रोगकीरा व्यवस्थापन अभिलेख	रोगकीरा व्यवस्थापनको अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।		MNC
३	बिरूवा प्रसारण	बिरूवा प्रसारण तरीका, समय, प्रयोग भएको सायन वा मूलवृत, प्रयोग भएको		GNC

		मिडिया, सफलता दर आदि सम्बन्धी अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।		
४	निरीक्षण अभिलेख	बीउ बिजन निरीक्षकको निरीक्षण वा प्राविधिकको निरीक्षण अभिलेख राख्नुपर्नेछ।		GNC
५	बिक्री अभिलेख	माउ बोट, सायन तथा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको अभिलेख राख्नुपर्नेछ।		MNC

३. प्रक्रिया : प्राविधिक परीक्षणको प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) नियमावलीको नियम १३ को उपनियम (४) मा उल्लिखित व्यक्तिबाट नर्सरीको स्थलगत निरीक्षण गरी यस अनुसूची बमोजिमको आधार तथा मार्ग निर्देशक सिद्धान्तका आधारमा प्राविधिक परीक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(२) प्राविधिक परीक्षणका आधारलाई संवेदनशील गैर अनुरूपता (Critical Non- Compliance : CNC), प्रमुख गैर अनुरूपता (Major Non Compliance: MNC) तथा सामान्य गैर अनुरूपता (General Non-Compliance: GNC) मा वर्गीकरण गरिनेछ ।

(३) प्रमुख गैर अनुरूपता (Major Non Compliance: MNC) तथा सामान्य गैर अनुरूपता (General Non-Compliance: GNC) मा परिभाषित प्राविधिक परीक्षणका आधारमा तोकिएको मार्गनिर्देशक सिद्धान्त बमोजिम भएको नपाएमा नर्सरी धनीले अविलिम्ब त्यस्ता कमी कमजोरी दोहोरीन नदिन आवश्यक कार्य गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम संवेदनशील गैर अनुरूपता (Critical Non- Compliance : CNC) मा नर्सरी धनीले त्यस्ता कमी कमजोरी दोहोरिन नदिन आवश्यक कार्य नगरेको अवस्थामा वा सुधार तर्फ उन्मुख नभएको पाइएमा बीउ बिजन निरीक्षकले प्रमाणीकरण अस्वीकार गर्न सक्नेछन ।

नर्सरी प्रतिनिधिको हस्ताक्षरः

हस्ताक्षरः

नामः

प्राविधिक परीक्षकको:

हस्ताक्षरः

नामः

पद वा अनुमती पत्र :

कार्यालयः

मितिः...

अनुसूची-११

(दफा ७ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धीत)

प्राविधिक परीक्षणको सुझावहरू

१. नर्सरीको आधारभूत विवरण

विवरण	
नर्सरीको नामः	
नर्सरीको विशिष्ट पहिचान नं :	
नर्सरी सूचिकृत भएको वर्ष :	

२. प्राविधिक परीक्षणका क्रममा देखिएका सुझावहरू

क्र स	आधार	आधारको वर्गीकरण (CNC/MNC/GNC)	मार्गनिर्देशक सिद्धान्त	विद्यमान अवस्था	प्रदान गरिएको सुझावहरू

प्राविधिक परीक्षककोः

हस्ताक्षरः

नामः

पद वा अनुमती पत्र :

कार्यालयः

मितिः...

अनुसूची -१२

(दफा ८ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धीत)

आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरण निवेदन

श्रीमान् प्रमुखज्यू, मितिः ..../...../.....

....

महोदय,

प्रस्तुत विषयमा म/हामीसँग देहाय बमोजिमका बालीको स्रोत बोट भएको हुँदा फलफूल बालीको प्रमाणीकरण मापदण्ड, २०८३ को दफा ७ बमोजिम उक्त स्रोत बोट बिज्ञ टोलीबाट पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि अनुरोध गर्दछु/गर्दछौं ।

तपसिल

१. स्रोत **बोट सम्बन्धी विवरण**

विषय	**विवरण**	**विषय**	**विवरण**
बाली		जात	
जात अनुसार स्रोत बोटको सङ्ख्या		हुर्काएको अवस्था (खुल्ला क्षेत्र वा जालीघर)	
प्रसारण विधि (यौनिक वा वानस्पतिक)		मूलवृत (ग्राफ्टेज भएमा)	
स्रोत वा पुर्खाको विवरण		जम्मा संख्या	
ब्लकमा भए नभएको		उमेर	
वार्षिक अनुमानित सायन संख्या			

निवेदक

दस्तखत :

प्रोपराइटरको नाम:

निकाय वा नर्सरीको नाम :

सम्पर्क नं / मोवाइल नं :

ठेगना :

अनुसूची -१३

(दफा ८ को उपदफा (५) सँग सम्बन्धीत)

आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि निरीक्षण प्रक्रिया

निरीक्षण गर्ने अधिकारी:	आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरणका लागि विषयगत केन्द्रले बाली अनुसार बिज्ञ टोली गठन तथा परिचालन गर्नेछ ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने समय:	विषयगत केन्द्रले बिज्ञ टोलीसँग समन्वय गरी बाली अनुसार निर्धारण गरेको समयमा निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण पटक:	बिज्ञ टोलीले जातीय शुद्धता यकिन गर्न आवश्यक्ता अनुसार बाली निरीक्षण गर्न सक्नेछन ।
निरीक्षण गर्ने स्रोत बोट संख्या:	प्रत्येक स्रोत बोट निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने विषयहरू:	✓ स्रोत बोटमा जातिय गुणहरू भए/नभएको । ✓ स्रोत बोटको वृद्धि तथा ओजस अवस्था अनुसूची १४ मा तोकिएको मान्य सीमा भित्र भए/नभएको । ✓ बाली अनुसार स्रोत बोट संरक्षणका लागि उपयुक्त संरचना भए/नभएको। ✓ रोग कीरा को अवस्था हेरी अनुसूची २ मा परिभाषित रोग कीरा अनुसूची १४ को स्वीकार्य सीमा भित्र भए/नभएको । ✓ जातिय रूपमा शुद्धता अनुसूची १४ को स्वीकार्य सीमा भित्र भए/नभएको । ✓ अनुसूची २ मा परिभाषित बाली अनुसारका दैहिक रोग कीरा भए/नभएको तथा सोको मान्य परीक्षण प्रतिवेदन भए/नभएको। ✓ माउ बोटको उमेर तथा फल लाग्ने उमेर भए/नभएको तथा फल लाग्न थालेको अवधि कम्तीमा २ वर्ष भए/नभएको । ✓ ब्लकमा लगाइएको वा नलगाइएको । ✓ नर्सरीको सूचीकरण तथा कानूनी कागजात (आवश्यक पर्ने भएमा मात्र) ✓वार्षिक अनुमानित सायन संख्या :

अनुसूची १४

(दफा ८ को उपदफा (५) सँग सम्बन्धीत)

<u>आधिकारिक स्रोत पहिचान तथा प्रमाणीकरण फारम</u>

१. स्रोत बोट सम्बन्धी आधारभूत विवरण

विषय	विवरण
बाली	
जात	
जात अनुसार स्रोत बोटको सङ्ख्या	
हुर्काईएको अवस्था (खुल्ला क्षेत्र वा जालीघर)	
प्रसारण विधि (यौनिक वा वानस्पतिक)	
मूलवृत (ग्राफ्टेज भएमा)	
स्रोत वा पुर्खाको विवरण (संभव भएसम्म)	
ब्लकमा भए नभएको	
उमेर (फेद हेरेर अनुमान गर्ने)	
वार्षिक अनुमानित सायन संख्या	

२. स्रोत बोट निरीक्षण गर्दा देखिएको जातीय विवरण

क्र. स.	जातको विशेष गुणहरू

३. स्रोत बोटको अवस्था

(१) स्रोत बोटको वृद्धि तथा ओजस (Vigor)

अंक दिने आधार	प्राप्तांक	स्वीकार्य अंक
५-उत्कृष्ट (उत्कृष्ट ओजस, स्वस्थ वृद्धि, घना हाँगाबिंगा र पात, कुनै वृद्धि सम्बन्धी समस्या नदेखिएको) ४-राम्रो (राम्रो वृद्धि सामान्य विकृती देखिएको) ३-सामान्य (सामान्य वृद्धि र स्वीकार्य स्तरको विकृती देखिएको) २-कमजोर (कमजोर वृद्धि, पातला हाँगा र पात र समस्याबाट पिडित देखिएको) १- असाध्यै कमजोर (पुड्को र अस्वस्थ)		≥ ३

(२) रोग कीराको अवस्था

विवरण	अवस्था	स्वीकार्य अंक
४ - माउ बोटमा १०% प्रतिशत भन्दा बढी रोगको लक्षण देखा परे/नपरेको		≥ ३
३- सामान्य वृद्धि विकास देखिएको		
२- सारभूत रूपमा कीराको आक्रमण भए/नभएको		
१- बाली विशेष अनुसार अनुसूची २ मा परिभाषित दैहिक रोगको लक्षण नदेखिएको तथा परीक्षण रोग मुक्त देखिएको भएको		

(३) जातीय रूपमा शुद्ध (True to the type)

विवरण	**अवस्था**	**स्वीकार्य अंक**
१- जातीय गुणहरूसँग पूर्ण मेल खाने		१
०- जातीय गुणहरूसँग पूर्ण मेल नखाई फरक गुणहरू देखिएको		

(४) पहिचान भएको स्रोत बोट :

बाली :	
जात:	
स्रोत बोटको अवस्थिती	
विशिष्ट पहिचान कोड	
उमेर	
वार्षिक सायन वा मूल बृत्त सङ्ख्या	

५. पहिचान तथा प्रमाणीकरणमा संलग्न बिज्ञ टोलीको हस्ताक्षर

क्र सं	**नाम**	**पद**	**कार्यालय/आबद्धता**	**हस्ताक्षर**

६. पहिचान तथा प्रमाणीकरण मितिः ……………………………………..

नोट : यो अनुसूची फारम प्रत्येक माउ बोटको भर्नु पर्नेछ र सो फारम सुरक्षीत राख्नुपर्नेछ साथै एक प्रति केन्द्र र विषयगत केन्द्रमा समेत उपलब्ध गराउँनु पर्नेछ ।

अनुसूची - १५

(दफा ९ को उपदफा (२) तथा दफा १० को उपदफा (२) सँग सम्बन्धीत)

नर्सरी निरीक्षण पूर्व जानकारी फाराम

श्री ....

....

विषय : पूर्वजानकारी फारम पठाईएको बारे।

महाशय,

मैले/हामीले बीउ बिजन ऐन, २०४५ र बीउ बिजन नियमावली, २०८१ तथा यस मापदण्डको परिधि भित्र रही माउ बोट पहिचान तथा प्रमाणीकरण वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण गर्ने उद्देश्य राखी माउ बोट वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री तयार गरेको हुँदा तपसिल बमोजिमको विवरण सहित यस मापदण्ड बमोजिम निरीक्षणको लागि यो निवेदन पेश गरेको छु/गरेका छौं ।

निवेदक

संस्था वा नर्सरीको नाम :

अधिकारिक व्यक्तिको नाम:

हस्ताक्षर:

१. नर्सरी सम्बन्धी आधारभूत विवरण

क्र.स.	नर्सरीको नाम र ठेगना	सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान नं:	आधिकारिक व्यक्तिको नाम	सम्पर्क नं	नर्सरीको GPS विवरण	निवेदन दिनुको उद्देश्य (माउ बोट पहिचान, माउ बोट प्रमाणीकरण वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण)	नर्सरीको न्यूनतम क्षेत्रफल (हे)	नर्सरीमा भएको माउ बोट वा प्रसारण

								सामाग्रीको संख्या

२. माउ बोट सम्बन्धी आधारभूत विवरण

क्र.स.	बाली	जात	माउ बोट संख्या	माउ बोट प्रसारण विधि	माउ बोटको स्रोत	माउ बोटको लट नं वा नभएको	माउ बोटको उमेर	अनुमानित सायन	माउ बोटमा प्रयोग भएको मूलवृत	माउ बोट उत्पादन संरचना

३. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री सम्बन्धी आधारभूत विवरण

क्र.स.	बाली	जात	संख्या	प्रसारण विधि	प्रसारण मिति	स्रोत	सायनको लट नं	प्रयोग भएको मूलवृत	उमेर	उचाई	सायन भागको मोटाई

* स्रोतमा लगाईएको सवै टयागको ट्याग नं, बीउ खरिद बील तथा बीउ प्याक गरेको बोरा वा भाँडो लेख्ने तथा सो खेत निरीक्षण नहुँदा सम्म सुरक्षित राख्नुपर्नेछ।

अनुसूची -१६

(दफा ९ को उपदफा (७) तथा दफा १० को उपदफा (८) सँग सम्बन्धीत)

नर्सरी निरीक्षण विधि

१. माउ बोट तथा सायन वा मूलवृत लिने माउ बोट निरीक्षण

निरीक्षण गर्ने अधिकारी:	ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले निरीक्षण गर्न सक्नेछन ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने समय:	**आधिकारिक स्रोतबाट सायन लिई तयार गरेको माउ बोट निरीक्षण** ✓ माउ बोट बिक्री वितरण गर्नुभन्दा ३५-४० दिन अघि गर्नुपर्नेछ। **सायन लिने माउ बोट निरीक्षण** ✓ पतझड फलफूलको हकमा भदौ देखि कार्तिक महिना भित्रमा गर्नुपर्नेछ । ✓ सदाबहार फलफूलको हकमा चैत्र देखि जेष्ठ महिना भित्रमा गर्नुपर्नेछ।
निरीक्षण पटक	वार्षिक रूपमा कम्तीमा १ पटक गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण गर्ने माउ बोट संख्या:	सायन वा मूल बृत्त लिने प्रत्येक माउ बोट निरीक्षण गर्नुपर्नेछ । माउ बोटको १०% माउ बोट निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण विधि	**सायन वा मूल बृत्त लिने माउ बोट:** ✓ माउ बोटको निरीक्षणको क्रममा प्रत्येक बोटलाई वरिपरिबाट टुप्पो देखि फेदसम्म शुक्ष्म निगरानी गर्नुपर्नेछ । ✓ माउ बोट हुर्काइएको स्थानको माटो र जराको अवस्था हेर्न बाली विशेषको खाने जरा (Feeder roots) हुने तहमा पुग्ने गरी ३ देखि ५ सेमी गहराईसम्म खोस्रेर हेर्नु पर्नेछ । **माउ बोट निरीक्षण:** ✓निरीक्षण गर्नुपर्ने माउ बोट संख्या निर्धारण गर्ने । ✓ नर्सरीको छेउ, कुना तथा मध्य भाग सबैको प्रतिनिधित्व हुने गरी W वा M आकारमा ५ वटा आँकडा वा स्थान छनौट गर्ने।

	✓ निर्धारण गरिएका प्रत्येक आँकडा वा स्थानबाट समानुपातिक रूपमा माउ बोट निरीक्षण गर्ने ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने विषयहरू:	**सायन वा मूल बृत्त लिने माउ बोट:** ✓बाली अनुसार माउ बोट संरक्षणका लागि उपयुक्त संरचना भए/नभएको। ✓ रोग कीराको अवस्था हेरी अनुसूची २ मा परिभाषित रोग कीरा अनुसूची १ को स्वीकार्य सीमा भित्र भए/नभएको । ✓ अनुसूची २ मा परिभाषित बाली अनुसारका दैहिक रोग कीराको लक्षण देखा परे/नपरेको तथा परीक्षण प्रतिवेदन ✓ माउ बोटको वृद्धि तथा विकास अनुसूची १४ मा तोकिएको मान्य सीमा भित्र भए/नभएको । **माउ बोट** ✓प्रसारण बिधि ✓ग्रफ्टेज भए प्रयोग भएको सायनको स्रोतको विशिष्ट पहिचान नं ✓सायनमा प्रयोग भएको ट्याग नं ✓बाली अनुसार माउ बोट संरक्षणका लागि उपयुक्त संरचना भए/नभएको। ✓ रोग कीरा को अवस्था हेरी अनुसूची २ मा परिभाषित रोग कीरा अनुसूची १ को स्वीकार्य सीमा भित्र भए/नभएको । ✓ अनुसूची २ मा परिभाषित बाली अनुसारका दैहिक रोग कीराको लक्षण देखा परे/नपरेको ✓ ग्राफ्टेजमा प्रयोग भएको मूलवृत, मूलवृतको उमेर, सायनको मोटाई तथा उमेर, सायन भागको मोटाई ✓ बिरूवा हुर्काउने माध्यम (Media)को गुणस्तर ✓नर्सरीको प्राविधिक परीक्षण प्रतिवेदन तथा सुझाव कार्यन्वयनको अवस्था ✓ नर्सरीको सूचीकरण तथा कानूनी कागजात (आवश्यक पर्ने भएमा मात्र)

३. उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री प्रमाणीकरण

निरीक्षण गर्ने अधिकारी:	ऐनको दफा १६ तथा नियामावलीको नियम २८ बमोजिमका बीउ बिजन निरीक्षकले निरीक्षण गर्न सक्नेछन ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने समय:	उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री बिक्री वितरण गर्नुभन्दा ३०-४५ दिन अघि।
निरीक्षण पटक	वार्षिक रूपमा कम्तीमा १ पटक गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण गर्ने माउ बोट संख्या:	जम्मा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको १०% निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
निरीक्षण विधि	✓ निरीक्षण गर्नुपर्ने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको संख्या निर्धारण गर्ने। ✓ नर्सरीको छेउ, कुना तथा मध्य भाग सबैको प्रतिनिधित्व हुने गरी W वा M आकारमा ५ वटा आँकडा वा स्थान छनौट गर्ने । ✓ निर्धारण गरिएका प्रत्येक आँकडा वा स्थानबाट समानुपातिक रूपमा उन्नत बोट निरीक्षण गर्ने ।
निरीक्षण गर्नु पर्ने विषयहरू:	✓ बाली अनुसार सिफारीस प्रसारण बिधि भए/नभएको। ✓ग्रफ्टेज भए प्रयोग भएको सायनको स्रोतको विशिष्ट पहिचान नं ✓सायनमा प्रयोग भएको टयाग नं ✓बाली अनुसार उन्नत बोट संरक्षणका लागि उपयुक्त संरचना भए/ नभएको। ✓ रोग कीरा को अवस्था हेरी अनुसूची २ मा परिभाषित रोग कीरा अनुसूची ५ को स्वीकार्य सीमा भित्र भए/ नभएको । ✓ अनुसूची २ मा परिभाषित बाली अनुसारका दैहिक रोग कीराको लक्षण देखा परे/ नपरेको ✓ ग्राफ्टेजमा प्रयोग भएको मूलवृत, मूलवृतको उमेर ✓ कलमी गरे/ बीउ रोपेपछि बिरूवाको उमेर, उचाई तथा कलमी गरिएको भाग भन्दा माथि बिरूवाको न्यूनतम मोटाई ✓ बिरूवा हुर्काउने माध्यम (Media)को गुणस्तर

	✓नर्सरीको प्राविधिक परीक्षण प्रतिवेदन तथा सुझाव कार्यन्वयनको अवस्था ✓ नर्सरीको सूचीकरण तथा कानूनी कागजात (आवश्यक पर्ने भएमा मात्र)

अनुसूची - १७

(दफा ९ को उपदफा (८) सँग सम्बन्धीत)

माउ बोट निरीक्षण प्रतिवेदन

१. निकाय वा नर्सरी सम्बन्धी जानकारी

क्र स	निकाय वा नर्सरीको नाम र ठेगाना	नर्सरी धनी वा प्रमुखको नाम	सम्पर्क नं	नर्सरीको सूचीकृत विशिष्ट पहिचान कोड	कैफियत

२. नर्सरी निरीक्षणको सार संक्षेप

क्र स	निरीक्षकको नाम	निरीक्षण उद्देश्य *	अनुमति पत्र नं	निरीक्षण भएको सङ्ख्या **	प्रमाणित भएको सङ्ख्या ***

* माउ बोट तथा सायन वा मूलवृत लिने माउ बोट निरीक्षण कुन हो उल्लेख गर्ने ।

**निरीक्षण भएको माउ बोट तथा सायन वा मूलवृत लिने माउ बोटको संख्या उल्लेख गर्ने ।

**प्रमाणीकरण भएको माउ बोट तथा सायन वा मूलवृत लिने माउ बोटको संख्या उल्लेख गर्ने ।

३. निरीक्षण प्रतिवेदन

(१) सायन वा मूलवृत लिने माउ बोटः

क्रस	निरीक्षणका आधारहरू	माउ बोट तथा निरीक्षण गर्दाको अवस्था				
		१	२	३	४	५
१	बेजात (offtype) *					
२	वृद्धि तथा विकास (Vigour) **					
३	रोग कीरा को अवस्था ***					
४	उमेर					
५	माउ बोटको विशिष्ट पहिचान कोड****					
६	वार्षिक सायन वा मूलवृत उत्पादन क्षमता					

* अनुसूची १४ बमोजिम हेर्ने र स्केल दिने ।

** अनुसूची १४ बमोजिम वृद्धि तथा विकास हेर्ने र स्केल दिने ।

*** अनुसूची १४ बमोजिम रोग कीरा हेर्ने र स्केल दिने ।

**** प्रथमपटक निरीक्षण गर्दा दफा ८ को (११) बमोजिम विशिष्ट पहिचान कोड प्रदान गर्नुपर्नेछ भने त्यसपछि सोही विशिष्ट पहिचान कोड उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

(२) माउ बोटः

बाली : जातः

जम्मा माउ बोट संङ्ख्या : निरीक्षण गर्नुपर्ने माउ बोट : प्रति आँकडा निरीक्षण गर्नु पर्ने माउ बोटः

विवरण	**आँकडा**					
	१	**२**	**३**	**४**	**५**	**जम्मा (प्रतिशत)**
व्यवस्थापन गर्न सकिने रोगको लक्षण देखापरेका बिरूवा						
दैहिक रोगको लक्षण देखा परेका बिरूवा						
प्रसारण विधि सिफारीस अनुसार भए/नभएको						
बिरूवाको उमेर (वर्ष)*						
बिरूवाको उचाई (सेमी)**						
सायन भागको मोटाई (मिमि)***						

* कलमी गरेको मिति देखि बिरूवा तयार भएको सम्मको अवधि (वर्ष) मा उल्लेख गर्ने ।

** एक आँकडामा पर्ने बिरूवाको १०% बिरूवा अक्रमबद्ध रूपमा (Randomly) छनौट गर्ने र सोको औसत उचाई उल्लेख गर्ने।

*** एक आँकडामा पर्ने बिरूवाको १०% बिरूवा अक्रमबद्ध रूपमा (Randomly) छनौट गर्ने र सोको सायन भागको औसत मोटाई उल्लेख गर्ने।

बीउ बिजन निरीक्षक
नाम:
अनुमति पत्र नं :
कार्यालय:
दस्तखत :
निरीक्षण गरेको मिति: नर्सरी धनी वा निकायको दस्तखतः...

अनुसूची -१८

(दफा १० को उपदफा (९) सँग सम्बन्धीत)

उन्नत बोट निरीक्षण प्रतिवेदन

१. निकाय वा नर्सरी सम्बन्धी जानकारी

क स	निकाय वा नर्सरीको नाम र ठेगाना	नर्सरी धनी वा प्रमुखको नाम	सम्पर्क नं	नर्सरीको सूचीकृत विशिष्ट पहिचान कोड	कैफियत

२. नर्सरी निरीक्षणको सार संक्षेप

क स	निरीक्षकको नाम	निरीक्षण उद्देश्य *	अनुमति पत्र नं	निरीक्षण भएको सङ्ख्या **	प्रमाणित भएको सङ्ख्या ***

**निरीक्षण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको संख्या उल्लेख गर्ने ।

**प्रमाणीकरण भएको उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको संख्या उल्लेख गर्ने ।

३. निरीक्षण प्रतिवेदन

बाली : जात:

जम्मा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको संङ्ख्या :

निरीक्षण गर्नुपर्ने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको संङ्ख्या:

प्रति आँकडा निरीक्षण गर्नु पर्ने उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री:

प्रसारण बिधि :

विवरण	आँकडा					
	१	२	३	४	५	जम्मा (प्रतिशत)
व्यवस्थापन गर्न सकिने रोगको लक्षण देखापरेका बिरूवा						

दैहिक रोगको लक्षण देखा परेका बिरूवा						
प्रसारण विधि सिफारीस अनुसार भए/नभएको						
बिरूवाको उमेर (वर्ष)*						
बिरूवाको उचाई (सेमी)**						
सायन भागको मोटाई (मिमि)***						

* कलमी गरेको मिति देखि बिरूवा तयार भएको सम्मको अवधि (वर्ष) मा उल्लेख गर्ने ।

** एक आँकडामा पर्ने बिरूवाको १०% बिरूवा अक्रमबद्ध रूपमा छनौट गर्ने र सोको औसत उचाई उल्लेख गर्ने।

*** एक आँकडामा पर्ने बिरूवाको १०% बिरूवा अक्रमबद्ध रूपमा छनौट गर्ने र सोको सायन भागको औसत मोटाई उल्लेख गर्ने।

बीउ बिजन निरीक्षक
नाम:
अनुमति पत्र नं :
कार्यालय:
दस्तखत :
निरीक्षण गरेको मिति: नर्सरी धनी वा निकायको दस्तखतः...

अनुसूची -१९

(दफा १२ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धीत)

लट कायम गर्ने तरिका

१. माउ बोटमा लट नं राख्ने तरिका

उदाहरण - THC- SO1- 2081 - THC- G	
पहिलो भाग -	आधिकारिक स्रोतको विशिष्ट पहिचान कोड (THC-S01)
दोश्रो भाग -	आधिकारिक स्रोत बोटबाट सायन वा मूलवृत लिएको वर्ष : THC- O1- 2081
तेश्रो भाग -	माउ बोट तयार गर्ने निकाय वा दफा ५ को उपदफा (७) बमोजिम प्रदान गरिएको सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड
चौथो भाग -	वानस्पतिक प्रसारण विधिको अंङ्ग्रेजी नामको को first letter(Capital letter)

२. माउ बोटबाट सायन वा मूलवृतको लट नं राख्ने तरिका

उदाहरण - THC- O1- 2083- 2nd -	
पहिलो भाग -	माउ बोटको विशिष्ट पहिचान कोड (THC-01)
दोश्रो भाग -	माउ बोट सायन वा मूलवृत लिएको वर्ष : THC- O1- 2083
तेश्रो भाग -	माउ बोट सायन वा मूलवृत लिएको पटक THC- O1- 2083- 2nd

३. कलमी विधिमा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको लट नं राख्ने तरिका

उदाहरण - THC- O1- 2083- 2nd-JH01- G	
पहिलो भाग -	सायनको लट नं **THC- O1- 2083- 2nd**
दोश्रो भाग -	दफा ५ को उपदफा (७) बमोजिम प्रदान गरिएको सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड - JH01
तेश्रो भाग -	वानस्पतिक प्रसारण विधिको अंङ्ग्रेजी नामको को first letter(Capital letter) : Grafting -G

४. अन्य विधिमा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्रीको लट नं राख्ने तरिका

उदाहरण - THC- O1- JH01-L	
पहिलो भाग -	माउ बोटको लट नं (THC-01)
दोश्रो भाग -	दफा ५ को उपदफा (७) बमोजिम प्रदान गरिएको सूचिकृत नर्सरीको विशिष्ट पहिचान कोड (JH-01)
तेश्रो भाग -	वानस्पतिक प्रसारण विधिको अंङ्ग्रेजी नामको को first letter(Capital letter) : Layering- L

अनुसूची -२०

(दफा १५ को उपदफा (५) सँग सम्बन्धीत)

नर्सरी धनीले राखु पर्ने अभिलेख

१. सायन वा मूलवृत लिने माउ बोटको अभिलेख

बाली	जात	माउ बोटको विशिष्ट पहिचान नं	प्रमाणीकरण मिति	प्रमाणीकरण भएको सायन वा मूलवृतको संङख्या	ट्याग नं	सायनको लट नं	बिक्री वा प्रयोग भएको सङ्ख्या	कैफियत

२. बिरूवाको प्रसारण अभिलेख

बाली	जात	प्रसारण तरिका	प्रसारण गरेको मिति	प्रयोग भएको मिडिया	बिरूवा तयार हुने मिति	सफलता दर	कैफियत

३. कलमी तरिकाको अभिलेख

बाली	जात	सायनको स्रोत	ट्याग नं	लट नं	मूलवृतको नाम	स्रोत	कलमि गरेको मिति	प्रयोग भएको मिडिया	बिरूवा तयार हुने मिति	सफलता दर	कैफियत

४. माउ बोट प्रयोग भएको सायनको अभिलेख

बाली	जात	सायन ल्याएको मिति	स्रोत	संङ्ख्या	ट्याग नं	लट नं	कैफियत

५. माउ बोट प्रयोग भएको मलबृत्तको अभिलेख

बाली	जात	सायन ल्याएको मिति	स्रोत	संङ्ख्या	ट्याग नं	लट नं	कैफियत

६. रोग कीरा व्यवस्थापन अभिलेख

रोग देखापरेको माउ बोट वा उन्नत बोट	माउ बोटको विशिष्ट पहिचान	रोग कीराको नाम	अनुमानित रोग कीराको सक्रमण	व्यवस्थापन गरेको मिति	व्यवस्थापन बिधि (नाम, दर तथा प्रयोग विधि)	कैफियत

७. निरीक्षण अभिलेख

निरीक्षण गरेको मिति	निरीक्षण गर्ने अधिकारीको नाम	निरीक्षण गर्ने पदाधिकारीको पद तथा अनुमति पत्र	दिएको सुझावहरू	सुझाव कार्यन्वयनको अवस्था	कैफियत

८. सफलता दरको अभिलेख

क्रस	बाली	जात	बिरूवा प्रसारण तरिका	जम्मा प्रसारण भएको सङ्ख्या	सफल भएको सङ्ख्या	सफलता दर	बिक्री	मौज्दात	कैफियत

९. बिक्री अभिलेख

बिक्री गरेको प्रसारण सामाग्री	क्रेताको नाम र ठेगना	प्रसारण तरिका	बिक्री भएको मिति	बिक्री गरेको प्रसारण सामाग्री सङ्ख्या	बिक्री गरेको प्रसारण सामाग्रीको ट्याग नं	बिक्री गरेको प्रसारण सामाग्रीको लट नं	बिक्री मूल्य	कैफियत

अनुसूची - २१

(दफा १५ को उपदफा (१८) सँग सम्बन्धीत)

नर्सरीको बोर्डको नमूना

१. **आकार** : लम्बाईः ५० से.मी. र चौडाईः ३० से.मी. हुनेछ ।

२. **बोर्ड बनाउने सामग्री** : टिनको पातामा इनामेल पेन्ट गरेर लेखे वा फ्लेक्स छपाई गर्ने ।

३. **अक्षर तथा डिजाइन** : सेतो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले लेखिएको ।

४. बोर्डको नमूना देहाय बमोजिम रहने छ ।

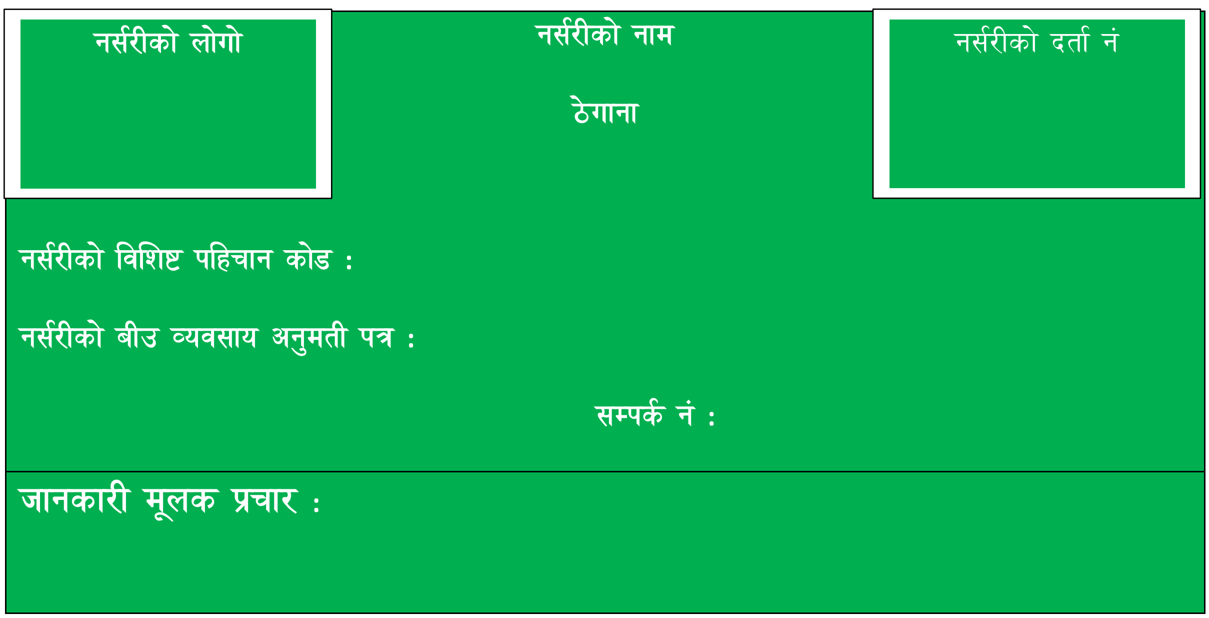

अनुसूची २२

दफा १५ को उपदफा (२०) सँग सम्बन्धीत

परिवहन पत्र

बिरूवाको स्तर : माउबोट वा उन्नत बोट वा प्रसारण सामाग्री

गुणस्तर नियन्त्रण पद्धति :

उत्पादक नर्सरी वा निकाय :

नर्सरीको सूचीकृत विशिष्ट पहिचान कोड :

लट नं :

गुणस्तर सम्बन्धी सामान्य अन्य अवस्था

क्र सं	गतिविधि	भएको /नभएको	कैफियत
१	माटोजन्य रोग कीराको परिक्षण		
२	नर्सरीमा ल्याइने बीउ र मूलवृतमा रोग कीरा निरीक्षण		
३	माउ बोटको नियमित अनुगमन र व्यवस्थापन		
४	मिडिया बनाउने ठाँउको सफाई र निर्मलीकरण		
५	बिषादी तथा मिडियाको भण्डारणमा सावधानी		
६	औजारको सरसफाई तथा निर्मलीकरण		
७	सिँचाई गर्दा रोगको फैलावट रोक्ने सावधानी		
८	सिँचाई गर्ने पानीको शुद्धता र निकास व्यवस्थापन		
९	नर्सरीमा रोग कीराको नियमित निरिक्षण र अभिलेखिकरण		
१०	समस्याग्रस्त विरुवा हटाउने र समस्या बढन नदिन गरिएको प्रयास		

नर्सरीको आधिकारीक व्यक्तिको

हस्ताक्षर : ....

नाम तथा पद : ....